

The Holy See

SALVIFICI DOLORIS

II. János Pál pápa apostoli levele
a Katolikus Egyház püspökeihez, papjaihoz,
szerzetescsaládjaihoz és hívőikhez

Az emberi szenvedés keresztény értelméről

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés

1. A szenvedés felfedezése
2. A szenvedés és az emberi természet
3. Az Egyház útja és a szenvedés
4. A szenvedés misztérium

II. Az emberi szenvedés világa

5. A fizikai és az erkölcsi szenvedés
6. A szenvedés a Szentírásban
7. A szenvedés és a rossz
8. A személyes és kollektív szenvedés

III. Mi a szenvedés értelme?

9. A szenvedés értelmének keresése: Jób
10. Jób barátainak válasza
11. Büntetés és próbatétel
12. A szenvedés és megtérés
13. A szenvedés mélyebb értelme

IV. Jézus Krisztusban a szeretet legyőzte a szenvedést

14. A szenvedés és a megváltás
15. Szabadulás a bűntől és a haláltól

16. A szenvedés és Krisztus
17. Jövendölés a szenvedő Megváltóról
18. A jövendölés beteljesedése: Krisztus szenvedése

V. Részesedésünk Krisztus szenvedésében

19. A szenvedés megváltást nyert
20. Részesedés Krisztus szenvedésében
21. A szenvedés misztériuma be van ágyazva a húsvét misztériumába
23. Az erő a gyöngeségben
24. Szenvedés az Egyházért

VI. A szenvedés Evangéliuma

25. Az üldözöttek szenvedése
26. A Krisztussal együtt szenvedők
27. A szenvedők erő forrásai

VII. Az irgalmas szamaritánus

28. A felebarát szenvedése
29. Törődés a szenvedőkkel
30. A szenvedés és a segítségnyújtás jótette

VIII. Befejezés

31. A szenvedés természetfeletti érték

AZ EMBERI SZENVEDÉS KERESZTÉNY ÉRTELMÉRŐL

*Tisztelendő Püspöktestvéreim!
Krisztusban Kedves Testvéreim!*

Első rész

BEVEZETÉS

A szenvedés felfedezése

1. Az üdvözítő szenvedés értelmét magyarázva Szent Pál ezt mondja: „Testemben kiegészítem, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, testének, az Egyháznak a javára”.^[1] E szavak mintegy annak a hosszú útnak végén hangzanak el, amely az emberi történelemhez szorosan hozzátartozó, de Isten Igéjének fényével megvilágított szenvedéseken húzódik végig. A szavak a döntő felfedezés erejével hatnak, s e felfedezést öröm kíséri. Ezért írja az Apostol: „Örömmel szenvedek

értetek”.^[2] Az öröm a szenvedés értelmének feltárlásából fakad. A felismerés a legszemélyesebb módon Tarzusi Pált, a szavak szerzőjét érinti, mégis minden emberre vonatkozik. Az Apostol megosztja velünk felfedezését, mert – miként neki magának segítségére volt – mindazokat, akikkel megosztja, a szenvedés üdvözítő értelmének belátására segítheti.

A szenvedés és az emberi természet

2. A szenvedés témája – épp üdvösségszerző jelentőségénél fogva – mélységesen összefügg az Egyház rendkívüli jubileumával, a megváltás évével.^[3] Már ez a körülmény is világosan utal rá, milyen megkülönböztetett figyelmet kell szentelnünk a témának épp ebben az időszakban. S ettől eltekintve is mindenkit érintő kérdés, amely elkíséri az embert, a földrajzi szélesség vagy hosszúság bármely fokán él is. A szenvedés bizonyos értelemben együtt született világra az emberrel, fontos tehát, hogy újra meg újra foglalkozzunk vele. Ha Pál a Római levélben azt írta is, hogy „az egész természet (együtt) sóhajtozik és vajúdik mindmáig”,^[4] s ha az ember ismeri és átérzi is az őt körülvevő élővilág fájdalmait, mégis, amit mi a „szenvedés” szóval jelölünk, kifejezetten az *emberi természet lényegéhez* tartozik. A szenvedés olyan mély, mint maga az ember, éppen mert feltárja az emberi mélységeket, sőt, valamiképpen túl is mutat rajtuk. Úgy véljük, a szenvedés az ember transzcendenciájához tartozik. Az ember „rendeltetése” az, hogy számos területen meghaladja önmagát. Erre szól rejtett értelmű hivatása, e területek egyike a szenvedés.

Az Egyház útja és a szenvedés

3. A szenvedés témája tehát különösen is igényli, hogy a megváltás évének összefüggésében szemléljük. Mindenekelőtt azért, mert a megváltás Krisztus keresztjében, azaz szenvedésében teljesedett be. S ugyanakkor a megváltás évében újra megfontoljuk a *Redemptor Hominis* enciklikában kifejezett igazságot: Krisztusban „minden ember az Egyház útjává lesz”.^[5] Azt mondhatjuk, az ember mindenekelőtt akkor lesz az Egyház útjává, amikor életébe belép a szenvedés. Tudjuk, ez életének különböző pillanataiban történik meg, számtalan módon, más-más mértékben. Mindenesetre a szenvedés – ilyen vagy olyan formában – *elválaszthatatlan az ember földi életétől*.

Mivel tehát az emberek földi életükben a szenvedés útját járják, az Egyháznak mindig – s a megváltás évében talán különösen is – ezen az úton kell találkoznia velük. Az Egyház Krisztus megváltó keresztjének misztériumából született. Az a feladata, hogy főként a szenvedés útján *keresse a találkozást* az emberrel. Ebben a találkozásban „lesz az ember az Egyház útjává”, amely a legfontosabb utak egyike.

A szenvedés misztérium

4. Ebből fakad a jelen – a szenvedést szem előtt tartó – megfontolás is, épp a megváltás évében.

Az emberi szenvedés *együttérzést, tiszteletet, s a maga módján félelmet* szül. A szenvedésben tehát sajátos, nagy *misztériummal* találjuk szemben magunkat. Ebből a minden emberi szenvedés iránt megnyilvánuló, különleges tiszteletből kell kiindulnia annak, amit itt lépésről lépésre kifejtünk, amit a szív mély *szükségéből s a hit követelményéből* fakadóan mondanunk kell. Mindenekelőtt e két mozgató erő közelít egymáshoz s találkozik egymással, amikor a szenvedés témáját tárgyaljuk. A *szív szüksége* tesz képessé arra, hogy legyőzzük a félelmet, s a *hit követelménye* – amelyet többek közt Szent Pál imént idézett szavai is megfogalmaznak – adja meg a szenvedés tartalmát. Ennek a hitnek nevében és erejében merjük érinteni azt, ami oly érinthetetlennek tűnik minden emberben: hiszen a szenvedő ember megközelíthetetlen titok marad.

Második rész

AZ EMBERI SZENVEDÉS VILÁGA

A fizikai és az erkölcsi szenvedés

5. A szenvedés a maga szubjektív vetületében, személyes tényként, az ember konkrét és megismételhetetlen belső világába zárva kimondhatatlannak, közölhetetlennek tetszik. Mégis, ugyanakkor talán semmi nem igényli annyira, hogy szóljunk, elmélkedjünk róla, hogy nyílt problémának tekintsük, mint épp a szenvedés a maga „objektív valóságában”. Körülötte alapvető kérdések tornyosulnak válaszra várva. Látjuk, nem csupán arról van itt szó, hogy leírjuk, mi a szenvedés. Más, a leírás szintjén túllépő kritériumok is szerepet játszanak. Ezekkel is számot kell vetnünk, amikor be akarunk hatolni az emberi szenvedés világába.

Meglehet, az ember szenvedésének földjén a legismertebb területre az *orvostudomány* – amely egyben a gyógyítás művészete – vezet el. Ez képes legpontosabb azonosítására s egyben ellensúlyozására a „beavatkozás” (a terápia) módszereivel. Ám ez csak egyetlen terület. Az emberi szenvedés sokkal tágabb, változatosabb, több irányba terjed ki. Az emberek különféleképp szenvednek, s ezek felismerésére az orvostudomány még legfejlettebb szakágaival együtt sem mindig képes. A szenvedés a betegségnél is szélesebb körű, összetettebb jelenség. Még mélyebbre gyökerezik, magának emberségünknek mélyére. Némi fogalmat a fizikai és az erkölcsi szenvedés megkülönböztetésével alkothatunk erről. A különbségtétel alapja az emberi szenvedés kettős területe. A testi és lelki összetevőre mutat rá, amelyek a legközvetlenebbül alá vannak vetve a szenvedésnek. Amennyiben bizonyos fokig rokon értelemben használjuk a „szenvedés” és a „fájdalom” szavakat: a *fizikai szenvedés* akkor jelenik meg, amikor valami módon „fáj a testünk”, míg az *erkölcsi szenvedés* „a lélek fájdalma”. Amikor erről szólunk, spirituális természetű szenvedésre gondolunk, s nemcsak az erkölcsi vagy fizikai szenvedés lélektani kíséreléseire.

Az erkölcsi szenvedés tág területe és sokfélesége semmivel sem kisebb a fizikai fájdaloménál. Ugyanakkor talán a terápia kevésbé képes azonosítani és gyógyítani.

A szenvedés a Szentírásban

6. A Szentírás *a szenvedés nagy könyve*. Elég, ha csupán néhány példát, helyzetet említünk az Ószövetségből, melyek a szenvedés, főként az erkölcsi szenvedés jegyét viselik: halálveszély,[6] a gyermekek halála[7] – különösen az elsőszülött és egyetlen fiúé[8] –, de ugyanígy az utódok hiánya,[9] vágyódás a haza után,[10] üldöztetés és ellenséges környezet,[11] a szenvedő ember kigúnyolása és kinevetése,[12] magány és elhagyatottság,[13] lelkifurdalás,[14] értetlenség afölött, miért megy jól a rosszak sora, és miért szenvednek az igazak,[15] a barátok és szomszédok hűtlensége és hálátlansága[16] s végül egy egész nemzet balsorsa.[17]

Az Ószövetség az emberről mint *pszichofizikai egészről* szól, s az „erkölcsi” szenvedéseket gyakran együtt szemléli azokkal a fájdalmakkal, amelyeket a test különböző részei: a csontok,[18] a vesék,[19] a máj,[20] a belső részek,[21] a szív[22] éreznek. Tagadhatatlan, hogy az erkölcsi szenvedéseknek szomatikus összetevője is van, s hogy gyakorta kihatnak az egész test állapotára.

A szenvedés és a rossz

7. Miként az idézett példákban látható, a Szentírás a különféleképpen átértett fájdalmas helyzetek egész sorát vonultatja föl. E felsorolás persze nem meríti ki mindazt, amit a szenvedésről már elmondott s szüntelenül ismételi az *egyres emberek élettörténetének* – íratlan – könyve, s még inkább – ennek fényénél – az egész emberiség történelmének könyve.

Azt mondhatnánk: az ember, *ha valami rosszat tapasztal*, mindig szenved; az Ószövetség szóhasználata szenvedés és rossz kapcsolatát magától értetődően azonosságnak fogja föl; nem is volt külön szava a „szenvedés” jelölésére, hanem „rossznak” mondott minden szenvedést.[23]

Csak a görög nyelv, s vele az Újszövetség – valamint az Ószövetség görög fordításai – használja a *pászkhó*, 'úrrá lesz rajtam, érzést tapasztalok, szenvedek' igét. Ennek köszönhető, hogy a szenvedés már nem azonosítható közvetlenül az (objektív) rosszal, hanem olyan helyzetre utal, amelyben az ember megtapasztalja a rosszat és e tapasztalat miatt szenved el a fájdalmat. Ennek természete egyszerre aktív és passzív (a *patior* igéből). Metafizikai lényegét tekintve a szenvedés még akkor is passzív marad, ha az ember maga hívja ki, maga okozza a szenvedést.

Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a szenvedésben – lélektani szempontból nézve – nincs valami sajátos „aktivitás”. Mégpedig sokoldalú, szubjektív síkon különféleképp megnyilvánuló, fájdalmas, szomorú, csalódott, lesújtott vagy egyenesen kétségbeesett „aktivitás”, amely a szenvedés erősségétől, mélységétől, valamint – közvetett módon – a szenvedő alany egész struktúrájától, sajátos érzékenységétől függ. A szenvedés lélektani megjelenésének középpontjában *a rossz megtapasztalása* áll, ettől szenved az ember.

A szenvedés valósága tehát a rossz lényegére kérdez: mi a rossz?

Ez a kérdés bizonyos értelemben elválaszthatatlan a szenvedés témájától. A keresztény válasz eltér attól, amit egynémely kulturális és vallási hagyomány ad. Ezek azt állítják, hogy a létezés rossz és meg kell szabadulni tőle. A kereszténység azt hirdeti, hogy a *létezés alapvetően jó*, s vele együtt a létezők is jók. Vallja a Teremtő jóságát s azt, hogy a teremtmények is jók. Az ember szenved ugyan a rossz miatt, de ez nem egyéb, mint a jó hiánya, korlátozott volta, eltorzulása. Úgy mondhatnánk: az ember azért szenved, mert nem részesül valamely jóban, bizonyos értelemben el van szakítva vagy önmagát fosztotta meg tőle. A legjobban akkor szenved, amikor – a dolgok természetes rendje szerint – része kellene, hogy legyen a jóban, s még sincs.

A keresztény gondolkodás a szenvedés valóságát a rosszal magyarázza. A rossz valamiképp mindig a lehetséges jóra utal.

A személyes és kollektív szenvedés

8. Az emberi szenvedés sajátos, az emberrel szinte együtt létező „világot” alkot. A szenvedés világa, amely sok, sőt számtalan alanyra terjed ki, el van hintve az emberek között. Személyes szenvedéseik révén az emberek nemcsak kis részét képezik e „világnak”, hanem egyúttal bennük van, egyszeri módon személyükre korlátozódik ez a „világ”. De egybefonódik ezzel az emberek közti s a társadalmi kapcsolatok dimenziója is. A szenvedés világa mintegy *önálló, zárt világ*. A szenvedő emberek hasonlítanak egymásra: helyzetük rokonsága, közös, próbára tevő sorsuk révén, vagy mert mindnyájan megértésre és támogatásra szorulnak. S főként a szüntelenül fölvetődő kérdés miatt, amely a szenvedés értelmére irányul. Tehát, noha a szenvedés világa az egyes emberek közt oszlik el, egyedülálló kihívást is magában foglal, felhívást a közösségvállalásra és a szolidaritásra. Jelen elmélkedésünkben is ezt a kihívást igyekszünk szem előtt tartani.

Ha személyes s egyben kollektív jelentésével együtt gondolunk a szenvedés világára, lehetetlen nem észrevennünk azt a tényt, hogy az emberi létezés bizonyos időszakaiban és területein e világ *különös mértékben összesűrűsödik*: így például természeti csapások, járványok, földindulások s különféle társadalmi katasztrófák esetében. Elég a rossz termésre s az ezzel járó – vagy egyéb okból fellépő – éhínségre gondolnunk.

S végül: a háborúra. Erről külön is szólnom kell. A két világháborúról, melyek közül az utóbbiban még nagyobb pusztítást végzett a halál, s még több emberi szenvedés halmozódott föl. Századunk második fele pedig – mintegy jelen civilizációnk tévútjainak és vétségeinek arányában – a nukleáris háború oly iszonyú fenyegetését hordozza magában, hogy korunkra nem gondolhatunk másként, mint a szenvedések *minden eddigi mértéket túlszárnyaló felgyülemelésére*, melynek következtében az emberiség elpusztíthatja önmagát. Úgy látszik, a szenvedés világa – ahol a szenvedő alany végső soron maga az ember – korunkban talán minden más kort

felülmúlóan „a világ szenvedésévé” alakul át. Annak a világnak a szenvedésévé, amelyet az emberi munka eredményeként létrejött fejlődés jobban átalakított, mint valaha, s egyúttal az ember tévedései és bűnei jobban veszélybe sodortak, mint valaha.

Harmadik rész

MI A SZENVEDÉS ÉRTELME?

VÁLASZKERESÉS

A szenvedés értelmének keresése

9. Mind az egyes ember megtapasztalta összes szenvedés, mind a szenvedés egész világa mélyén elkerülhetetlenül vetődik fel a kérdés: *miért?* Okát, indítékait, ugyanakkor célját, s végső soron *értelmét* kérdezzük. A kérdés nemcsak elkíséri az emberi szenvedést, hanem kifejezetten meghatározza emberi tartalmát: azt, amely által a szenvedés sajátosan *emberi szenvedéssé* válik.

A fájdalom, különösen a fizikai, természetesen megszokott jelenség az állatvilágban is. De csak a szenvedő ember tudja, hogy szenved; csak ő kérdezi meg, miért. S emberként még keservesebben szenved, ha nem talál kielégítő választ. *Nehéz kérdés* ez, akárcsak a másik, vele rokon kérdés, az, amely a rosszra irányul. Miért van a rossz? Miért van rossz a világban? Amikor ezt kérdezzük, valamiképpen a szenvedésre is mindig rákérdezzünk.

Egyik is, másik is nehéz kérdés, ha ember teszi fel embernek, emberek embereknek; de akkor is, ha *Istent kérdezi az ember*. Az ember valójában nem a világnak szegezi kérdését – noha a szenvedés sokszor a világból érkezik –, hanem Istennek, mint a világ Teremtőjének és Urának. Közismert, hogy e kérdezés során az ember számos csalódáshoz és konfliktushoz érkezik el Istennel való kapcsolatában. Az is megtörténik, hogy eljut *magának Istennek a tagadásáig*. Ugyanis, ha a világ létezése mintegy ráirányítja az ember lelki szeméit Isten létezésére, bölcsességére, hatalmára és nagyszerűségére – a rossz és a szenvedés, olykor gyökeresen is, elhomályosítja ezt a képet, legtöbbször a büntelen szenvedések s a bűnhődés nélküli bűnök mindennapos drámájával. E körülmény tehát – talán minden másnál jobban – jelzi, mennyire fontos a *szenvedés értelme* után tudakozódnunk, s mily alaposan kell tárgyalnunk mind magát a kérdést, mind a rá adható lehetséges válaszokat.

Jób barátainak válasza

10. Ezt a kérdést az ember szíve legmélyebb megrendülésével, döbönt és nyugtalan értelemmel is felteheti Istennek. Ő pedig várja és meghallgatja a kérdést, mint azt az ószövetségi kinyilatkoztatásban látjuk. A kérdés Jób könyvében fogalmazódott meg a legélesebben. Ismerjük ennek az igaz embernek történetét. Semmi bünt sem követett el, mégis megszámlálhatatlan szenvedéseket kell kiállnia. Elveszíti vagyonát, fiait és lányait, s végül súlyosan megbetegszik. E

rettentő helyzetben három régi ismerőse jelenik meg házában, s mindegyikük – más és más szavakkal – arról igyekszik meggyőzni, hogy mivel ilyen sokféle és szörnyű szenvedés sújtja, *bizonyára elkövetett valami súlyos bűnt*. A szenvedés – mint mondják – mindig a vétékért járó büntetés gyanánt jut osztályrészül az embernek. A tökéletesen igaz Isten küldi az emberre, okai az igazságosság rendjében keresendők. Azt mondhatnók, régi barátai nemcsak *meggyőzni* kívánják Jóbot a rossz erkölcsi rendjénvalóságáról, hanem bizonyos értelemben önmaguk előtt is igyekeznek *megvédeni* a szenvedés erkölcsi értelmét. Szemükben a szenvedés kizárólagos értelme a bűnért kiérdemelt büntetés lehet, tehát egyedül az igazságosság területére tartozik. Isten a jóért jóval, a rosszért rosszal fizet.

Ezzel visszautalnak az Ószövetség egyéb írásaiban megfogalmazott tanításra, amely a szenvedést mint Istentől kiszabott, az ember bűneiért járó büntetést mutatja be. A kinyilatkoztatás Istene olyannyira *Törvényhozó* és *Bíró*, amennyire semmilyen földi hatalom nem lehet. A kinyilatkoztatás Istene azonban mindenekeelőtt *Teremtő*, akitől minden létező ered, s a létezők teremtett lényegüknél fogva jók. Ezért amikor az ember tudatosan és szabadon megsérti ezt a jót, nem csupán a törvényt hágja át, hanem megsérti Istent is, aki az első Törvényhozó. Ez a törvényszegés bűn, mégpedig a szó pontos – biblikus és teológiai – értelmében. A bűnnek mint erkölcsi rossznak megfelelője, a büntetés az erkölcsi rendet védi, ugyanabban a transzcendens értelemben, amelyben a Teremtő és legfőbb Törvényhozó e rendet megalkotta. Innen a vallásos hit egyik alapvető igazsága is, amely hasonlóképp a kinyilatkoztatásra épít: Isten igaz bíró, aki jutalmazza a jót és bünteti a rosszat. „Igazságos vagy mindenben, amit velünk tettél, tetteid mind igazak, útjaid egyenesek és minden ítéleted igazságos... Bűneink miatt mindent igazságos ítélettel mértél ránk”.^[24]

Jób barátainak véleménye azt a meggyőződést tükrözi, amely az egész emberiség erkölcsi öntudatában is jelen van: az objektív erkölcsi rend büntetést követel a bűnre, a törvényszegésre és a gonosz tetre. A szenvedés innen nézve mint „igazolt rossz” jelenik meg. Akik a szenvedést mint a bűn büntetését magyarázzák, azoknak meggyőződése az igazságosság rendjében talál támaszra, s ez megfelel annak a vélekedésnek, amit Jób egyik barátja mond ki: „Hányszor láttam: akik bajt szántottak, gyötrelmet vetettek, hát azt is arattak”.^[25]

Büntetés és próbatétel

11. Ám Jób vitatja annak az elvnek igazságértékét, amely a szenvedést a bűnért járó büntetéssel azonosítja. Ezt saját tapasztalatára építve teheti, hiszen tudatában van annak, hogy nem érdemel ekkora büntetést. El is beszéli mindazt a jót, amit életében tett. Végül maga Isten feddi meg Jób barátait vádaskodásuk miatt. Elismeri, hogy Jób nem bűnös. Szenvédeése – az ártatlan szenvedése. Úgy kell elfogadni, mint titkot, amelynek emberi értelem nem képes a mélyére hatolni.

Jób könyve nem támadja az igazságosságra épülő transzcendens erkölcsi rend alapjait, amelyet

mind az ó-, mind az újszövetségi kinyilatkoztatás élénk tár. Ugyanakkor a könyv teljes szilárdsággal mutat rá arra, hogy e rend alapelvei nem alkalmazhatók kizárólagos és felületes módon. Igaz, hogy a szenvedésnek, ha bűnhöz kapcsolódik, büntetésértéke is van – de *nem igaz, hogy minden szenvedés bűn következménye és büntetés-jellegű*. Az Ószövetségben ékes bizonyítéka ennek az igaz Jób alakja. A kinyilatkoztatás, Isten szava leplezetlen őszinteséggel veti fel az ártatlanul, büntetlenül szenvedő ember problémáját. Jób nem büntetést kapott, semmi alapja sem lett volna annak, hogy bűnhődni kelljen, még akkor sem, ha rendkívül kemény próbát kellett kiállnia. A könyv bevezetéséből kiderül, hogy Isten a Sátán kihívására engedte meg a megpróbáltatásokat. A Sátán ugyanis kétségbe vonta Jób igaz voltát az Úr előtt: „Talán bizony ingyen olyan istenfélő az a Jób ?... Megáldottad keze munkáját, úgy, hogy birtoka egyre gyarapszik a földön. Csak nyújtsd ki egyszer a kezedet és nyúlj hozzá egész vagyonához! Szavamra, szemtől szemben fog majd káromolni!”^[26] S ha az Úr beleegyezik abba, hogy a szenvedéssel próbára tegye Jóbot, azért teszi, *hogy megmutassa: Jób igaz ember*. A szenvedés – próbatétel.

A kinyilatkoztatás végső szava e témáról nem Jób könyve; ez valamiképp előre meghirdeti Krisztus szenvedését. De önmagában is *elegendő érv* ahhoz, hogy a szenvedés értelmére irányuló kérdést ne kapcsoljuk össze fenntartás nélkül az igazságosságra alapozott erkölcsi renddel. Noha ennek a válasznak is megvan az alapvető és transzcendens értelme és érvénye, az igaz Jób szenvedéséhez hasonló esetekben mégis elégtelennek bizonyul, sőt úgy tűnik, egyenesen leszűkíti és elszegényíti *az igazságosságnak a kinyilatkoztatásban élénk tárt fogalmát*.

A szenvedés és megtérés

12. Jób könyve kiélezett formában kérdez a szenvedés „miértjére”. Bemutatja, hogy az ártatlant is sújtja, de a problémát még nem oldja meg.

Már az Ószövetségben is felismerhető az a szándék, hogy túllépjen a szenvedés értelmét egyedül a bűn büntetésében látó felfogáson. Kifejezésre jut benne a szenvedés nevelő értéke is. Így tehát az Istentől a választott népre mért szenvedésekben már irgalmának hívó szava is benne foglaltatik. Az irgalom azért egyengeti az utat, hogy megtérésre vezessen: „Ezek az üldözések népünknek nem csupán vesztére, hanem nevelésére is szolgálnak”.^[27]

Így kerül előtérbe a büntetés személyes dimenziója. Eszerint a büntetésnek nemcsak az az értelme, hogy újabb rosszal fizessen a törvényszegés objektív bűnéért, hanem főként az, hogy magában a szenvedő alanyban megteremtse a jóvátétel lehetőségét.

A szenvedés rendkívül fontos szempontja ez. Mélyen gyökerezik már az egész ószövetségi kinyilatkoztatásban is, de legfőként az Újszövetségben. A szenvedésnek a *megtérést* kell szolgálnia: azt, hogy a *jó helyreálljon* a szenvedő alanyban, aki a bűnbánatra szólító hívásban felismerheti Isten irgalmát. A bűnbánat célja: elhagyni a rosszat, amely számos alakban ott

lappang az emberben; s megszilárdítani a jót, akár önmagában, akár másokkal – mindenekeelőtt Istennel – való kapcsolatában.

A szenvedés mélyebb értelme

13. Ahhoz, hogy a szenvedés „miért”-jére adott igazi választ megérthessük, tekintetünket az isteni szeretet kinyilatkoztatása felé kell fordítanunk. Ez minden létező végső forrása. S egyben leggazdagabb forrása a szenvedés értelmének is, amely mindig titok marad. Tudatában vagyunk annak, hogy magyarázataink elégtelenek, nem tudjuk egészen megragadni a misztériumot. Krisztus utat nyit hozzá és felfedeztet velünk a szenvedés miértjét, ha képesek vagyunk megragadni az isteni szeretet mélységét.

Ahhoz, hogy rátaláljunk a szenvedés mélyebb értelmére, Isten kinyilatkoztatott Igéjét kell követnünk. Ki kell tárulkoznunk a sokféle képességgel és adottsággal rendelkező emberi személy felé. S főként be kell fogadnunk a kinyilatkoztatás fényét. Nemcsak azért, mert benne jut kifejezésre az igazságosság transzcendens rendje, hanem azért is, mert e rendet szeretettel ragyogja be – s e szeretet minden létező legvégső forrása. A Szeretet az a forrás, amelyből a legteljesebben fakad a szenvedés értelmének kérdésére küldött felelet. Ezt a feleletet Isten Jézus Krisztus keresztyében adta meg az embernek.

Negyedik rész

JÉZUS KRISZTUSBAN A SZERETET LEGYŐZTE A SZENVEDÉST

A szenvedés és a megváltás

14. „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen”.^[28] Ezek a szavak, amelyeket Jézus a Nikodémussal folytatott beszélgetésben mond ki, *Isten üdvözítő tettének* középpontjába vezetnek el bennünket. Kifejezik a keresztyén szoteriológiának, az üdvösség teológiájának lényegét is. Az üdvösség: megszabadulás a rossztól. Épp ezért áll mindig szoros kapcsolatban a szenvedés problémájával. A Nikodémushoz intézett szavak szerint Isten azért adja Fiát a „világnak”, hogy megszabadítsa az embert a rossztól, amely feltétlenül és elkerülhetetlenül magában foglalja a szenvedés távlatait. Ugyanakkor az „odaadja” („Fiát adta oda”) szó arra is rámutat, hogy a szabadítást az egyszülött Fiúnak kell véghezvinnie, saját szenvedése árán. Ebben mutatkozik meg a szeretet, mind az egyszülött Fiú, mind az Atya végtelen szeretete: ő ezért „adja oda” fiát. Ez a szeretet az emberért, a „világért” van, vagyis üdvözítő szeretet.

Ezt világosan kell látnunk, amikor közösen elgondolkodunk a problémán. Témánk merőben új dimenziójába lépünk át. Ez az új dimenzió különbözik attól, amely az igazságosság keretei közé

szorította s bizonyos értelemben lezárta a szenvedés értelmének keresését. A megváltás dimenziójáról van szó. Már az Ószövetségben erre utalnak – legalábbis a Vulgata szövege szerint – az igaz Jób szavai: „Tudom jól, él ügyem szószólója (Vulgata: megváltóm), ő lép majd föl utoljára a földön. Hogyha fölébredek, maga mellé állít, s (az utolsó napon) meglátom még testemből az Istent.”^[29] Eddigi megfontolásaink elsősorban és – ha úgy vesszük – kizárólag a szenvedés időbeli megjelenési formáira összpontosultak (ezek közé tartoztak az igaz Jób szenvedései is). Ezzel szemben azok a szavak, amelyekkel Jézusnak Nikodémussal való beszélgetésében találkozunk, *a szenvedés alapvető, végső értelmére vonatkoznak*. Isten azért adja oda egyszülött Fiát, hogy az ember „el ne vesszen”. S az „el ne vesszen” szavakat pontosan és egyértelműen egészítik ki a rákövetkezők: „hanem örökké éljen”.

Az ember akkor „hal meg”, ha elveszíti az „örök életet”. Az üdvösség ellentéte nem önmagában az ideig tartó szenvedés – tehát nem bármilyen szenvedés –, hanem a végleges: az örök élet elvesztése, ha Isten elutasítja az embert, vagyis a kárhozát. Az egyszülött Fiú azért adatott az emberiségnek, hogy mindenekeelőtt e végleges rossztól, a visszavonhatatlan szenvedéstől védelmezze meg az embert. Üdvözítő küldetése abban áll, hogy a rosszat transzcendentális gyökerénél ragadja meg, hiszen ebből táplálkozva vonul végig az ember történelmén. E gyökerek a bűnben és a halálban fognak talajt, belőlük fakad az örök élet elvesztése. Az egyszülött Fiú azt a küldetést kapta, hogy *legyőzze a bűnt és a halált*. A bűnt halálig tartó engedelmisségével, a halált feltámadásával győzi le.

Szabadulás a bűntől és a haláltól

15. Amikor azt mondjuk, hogy Krisztus, küldetését teljesítve, gyökereinél nyúl a rosszhoz, nemcsak a végleges, eszkatologikus rosszra gondolunk (hogy az ember „el ne vesszen, hanem örök élete legyen”), hanem – legalábbis közvetett módon – *a rossz és a szenvedés időbeli, történelmi vetületére is*. A rossz ugyanis mindig összefügg a bűnnel és a halállal. S ha igen óvatosan kell is a konkrét bűnök következményének ítélnünk az ember szenvedését (épp az igaz Jób példája int erre), nem választhatjuk el az eredendő bűntől, attól, amelyet János evangéliuma a „világ bűnének”^[30] nevez, vagyis a személyes tettek és az emberi történelemben észlelhető társadalmi folyamatok bűnös háttérétől. Bár megengedhetetlen a közvetlen függés leszűkített kritériumát alkalmaznunk (miként azt Jób három barátja tette), mégsem mondhatunk le annak megállapításáról, hogy az emberi szenvedések mögött a bűnben való részesedés megannyi formája áll.

Ugyanez a helyzet akkor, amikor a *halálról* van szó. Sokszor éppenséggel úgy várják az emberek, mint a jelen élet szenvedéseitől való szabadulást. Ugyanakkor lehetetlen nem észrevennünk, hogy a halál a szenvedések pusztító munkájának végső szintézise, mind a testi szervezetben, mind a pszichében. A halál azonban mindenekeelőtt az ember egész pszichofizikai személyiségének széthullását jelenti. A lélek tovább él, a testtől különválva létezik, míg a test fokozatos bomlásnak van kitéve, az Úristen szavai szerint, amelyek az ember földi történelme kezdetén elkövetett bűne

után hangzanak el: „Por vagy és a porba térsz vissza”.^[31] Ha tehát a halál nem jelent is szenvedést a szó időhöz kötött értelmében, ha valamiképp *minden szenvedésen túl* következik be, mégis, a rossz, amelyet az ember megtapasztal általa, végleges és mindent áthat. Az egyszülött Fiú – üdvözítő műve által – megszabadítja az embert a bűntől és a haláltól. Először is: *eltörli a bűn uralmát* az emberi életben, ahol az eredeti bűntől kiindulva, a gonosz lélek hatására gyökeret vert; azután megadja az embernek azt a lehetőséget, hogy a megszentelő kegyelemben éljen. S a bűn fölött aratott győzelem következményeképp *a halál uralmát is megszünteti*, amikor feltámadásával utat nyit a testek eljövendő feltámadásának. Mindkettő lényegi feltétele az „örök életnek”, az Istennel egyesült ember végleges boldogságának. Az üdvözültek számára azt jelenti ez, hogy az eszkaton távlatában a szenvedés mindenestől eltöröltetett.

Krisztus üdvözítő művének következménye az, hogy az ember az örök élet és az életszentség *reményével* él a földön. S noha a bűn fölötti győzelem, amelyet Krisztus keresztje és feltámadása hozott el, nem szünteti meg az emberi élet ideigtartó szenvedéseit s nem szabadítja meg a szenvedéstől az emberi létezés teljes történelmi dimenzióját, mégis új fényt, az üdvösség fényét veti erre a dimenzióra s minden szenvedésre. Ez az Evangélium, az Örömhír fénye. Ebben a ragyogó fényben tárul föl előttünk az az igazság, amely a Nikodémussal folytatott beszélgetésben hangzik el: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda...”.^[32] Ez az igazság alapjaiban változtatja meg az ember történelmének és földi helyzetének kereteit. A bűn ellenére – amely belegyökerezett ebbe a történelembe, akár mint eredendő örökség, akár mint a „világ bűne” s a személyes bűnök összessége – az Atyaisten szerette egyszülött Fiát, azaz a jelenleg fennálló világban is szereti. S az időben azután ugyanezzel a mindent felülmúló szeretettel „adja oda” a Fiút, hogy az a rosszat gyökerénél ragadja meg, s üdvöhozőan lépjen be a szenvedés világába, amelynek az ember is részese.

A szenvedés és Krisztus

16. Krisztus – Izrael népe körében kifejtett messiási működése közben – egyre közelebb került az emberi szenvedés világához. „Körüljárt és jót tett”.^[33] Tevékenysége legfőképp a szenvedőkhöz szólt s azokhoz, akik segítségre vártak. Meggyógyította a betegeket, megvigasztalta a szomorkodókat, táplálta az éhezőket, embereket szabadított meg a süketségtől, vakságtól, leprától, a démonoktól és különféle testi fogyatékoságoktól. Három ízben keltett életre halottat. Minden emberi szenvedés – akár testi, akár lelki – érzékenyen érintette, s közben tanított. Tanításának középpontjába a *nyolc boldogságot* állította, amely azokhoz az emberekhez szól, akiket az evilági életben a legkülönbébb szenvedések tesznek próbára: a „lélekben szegényekhez”, a „megfáradtakhoz” s azokhoz, „akik éheznek és szomjaznak az igazságot”, akiket „az igazságért üldöznek”, amikor Krisztusért gyalázzák és üldözik őket s minden rosszat rájuk fognak – Máté evangéliuma szerint.^[34] Lukács kifejezetten említi azokat, akik „most éheznek”.^[35]

Krisztus elsősorban azzal került közel az emberi szenvedés világához, hogy ő maga is *vállalta a szenvedést*. Nyilvános működése során nemcsak a fáradtságot, a hajléktalanságot, az

értetlenséget tapasztalta meg – még a hozzá legközelebb állók részéről is –, hanem, mindezen túl, egyre áthatolhatatlanabbul fogta körül az ellenséges hangulat, s egyre nyilvánvalóbbá váltak az elpusztítására irányuló előkészületek. Krisztus tudatában van ennek, és sokszor beszél tanítványainak a reá váró szenvedésekről és halálról: „Íme, fölme gyünk Jeruzsálembe, és az Emberfiát átadják a főpapoknak és írástudóknak. Halálra ítélik és átadják a pogányoknak. Kicsúfolják, leköpdösik, megostorozzák és megölik, de harmadnapra föltámad.”[36] Krisztus küldetésének teljes tudatában néz elébe szenvedésének és halálának, hisz küldetésének épp így kell teljesednie. Szünetével kell elérnie, hogy az ember „el ne vesszen, hanem örökké éljen”. Keresztjével kell leszállnia a rossz gyökeréig, amely az emberi történelemben, az emberi lélek mélyére nyúlik. Keresztjével kell véghezvinnie az üdvösség művét. És e műnek – az örök Szeretet tervében – megváltó szerepe van.

Krisztus ezért szigorúan megfeddi Pétert, amikor az arra akarja rávenni, hogy ne gondoljon a szenvedéssel és a kereszthalállal.[37] S midőn a Getszemáni kertben elfogják és Péter karddal igyekszik védelmezni, Krisztus így szól hozzá: „Tedd vissza hüvelyébe kardodat... különben hogyan teljesedne be az Írás, amely szerint ennek így kell történnie?”[38] S azt is mondja: „Ne ürítsem ki a kelyhet, amelyet az Atya adott nekem?”[39] Ez a válasz – az evangélium különböző pontjain vissza-visszatérő többi válasszal együtt – rámutat arra, mennyire mélyen áthatotta Krisztust ama gondolat, amely már a Nikodémussal folytatott beszélgetésben is elhangzott: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen”. [40] Krisztus üdvözítő erejének tudatában halad szenvedése felé, engedelmeskedik Atyjának, de főként abban *a szeretetben azonosul Atyjával*, amellyel az a világot és a világban élő embert szerette. Ezért írja később Szent Pál: „Szeretett és feláldozta magát értem”. [41]

Jövendölés a szenvedő Megváltóról

17. Az Írásoknak be kellett teljesedniük. Már az Ószövetségben sok messiási szövegrészlet utalt Isten eljövendő Fölkentjének szenvedésére. Valamennyi közül különösen megragadó az, amelyet általában a *Jahve Szolgájáról szóló negyedik éneknek* neveznek és Izajás könyvében található. A próféta, akit joggal neveznek az „ötödik evangélistának”, oly éles realizmussal festi meg a szenvedő Szolga képét, mintha saját testi és lelki szemével látta volna. Izajás verssorainak fényében Krisztus szenvedése szinte még kifejezőbbé, még megrendítőbbé válik, mint maguknak az evangélistáknak leírásában. Így jelenik meg előttünk a fájdalmak igaz Férfia:

„Nem volt szép, sem ékes,
a külsejére nézve nem volt vonzó.
Megvetett volt, utolsó az emberek között,
a fájdalmak férfia, aki tudta, mi a szenvedés;
olyan, aki elől iszonyattal eltakarjuk arcunkat,
megvetett, akit bizony nem becsültünk sokra.

Bár a mi betegségeinket viselte,
 és a mi fájdalmaink nehezedtek rá,
 mégis Istentől megvertnek néztük,
 olyannak, akire lesújtott az Isten, és akit megalázott.
 Igen, a mi bűneinkért szúrták át,
 a mi gonoszságainkért törték össze;
 a mi békességünkért érte utol a büntetés,
 az ő sebei szereztek nekünk gyógyulást.
 Mi mindnyájan, mint a juhok, tévelyegtünk,
 ki-ki a maga útjára tért,
 és az Úr mégis az ő vállára rakta mindnyájunk gonoszságát.”^[42]

Van a szenvedő Szolgáról szóló énekben egy leírás, amelyben – bizonyos értelemben – részleteit tekintve is felismerhetők Krisztus szenvedései: letartóztatása, megaláztatása, az arculütések, az elszenedett köpések, a raboknak is kijáró méltóság semmibevevése, az igazságtalan ítélet, s azután a megostorozás, a töviskorona, a gúnyolódás, a keresztút, a megfeszítés, a haláltusa.

A próféta szavaiban a szenvedés leírásánál is megdöbbentőbb *Krisztus áldozatának mélysége*. Ártatlanul bár, de magára vállalja minden ember szenvedését, mivel bűnüket veszi magára. „Az Úr az ő vállára rakta mindnyájunk gonoszságát”: a Megváltó szenvedésének igazi oka az ember bűne lesz, a maga egészében, azaz kiterjedésében és mélységében. Ha a szenvedés az elszenedett rosszal „mérhető”, akkor a próféta szavait figyelve megérthetjük annak a szenvedésnek és *rossznak nagyságát*, amely Krisztusra nehezedik. Mondhatjuk helyettesítő szenvedésnek is, de mindenekfölött „megváltó” szenvedés. A próféciában megjelenő „fájdalmak Férfia” valójában az az „Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét”.^[43] Szünetével ezért töröltetnek el a bűnök, mert csak egyszülött Fiúként vehette magára őket, azzal *az Atya iránti szeretettel, amely legyőzi* a minden bűn mélyén rejlő rosszat. Így mondhatnánk: az Isten s az emberiség közt fennálló kapcsolat lelki közegében megsemmisíti a rosszat, és helyét jóval tölti be.

A megváltó szenvedés egyetlen alanyának kettős természetéhez érkezünk itt. Aki szenvedéseivel és kereszthalálával végbeviszi a megváltás művét, nem más, mint maga az egyszülött Fiú, akit Isten „odaadott”. S ugyanakkor ez *az Atyával egylényegű Fiú* emberként szenved. Szünetésének emberi dimenziói vannak és – ez az emberiség történelmében páratlan! – olyan mélysége és ereje, amely, jóllehet emberi, semmihez sem fogható mélység és erő lehet, mivel a szenvedő Ember maga az egyszülött Fiú: „Isten az Istentől”. Ezért csak ő, az egyszülött Fiú képes teljes egészében átfogni az ember bűnében – minden személyes bűnben s a „totális” bűnben – rejlő rosszat, úgy, ahogyan az az emberiség földi történelmében megjelenik.

A jövődőlés beteljesedése: Krisztus szenvedése

18. Elmondhatjuk, hogy a fenti megfontolások egyenes úton vezetnek el bennünket a Getszemáni

kertbe és a Golgotára. Itt teljesedett be a szenvedő Szolgának Izajás könyvében található éneke. Mielőtt azonban ezt az utat megjáránk, olvassuk el az ének soron következő verseit is, amelyek prófétai módon elővételezik Getszemánit és a Golgotát. A szenvedő Szolga – s ez igen lényeges lesz Krisztus szenvedésének elemzésekor – *egészen önként veszi magára a szenvedéseket*, amelyekről ezt olvassuk:

„Mégkínózták, s ő alázattal elviselte,
nem nyitotta ki száját.
Mint a juh, amelyet leölteni visznek,
vagy amint a bárány elnémul nyírója előtt,
ő sem nyitotta ki a száját.
Erőszakos ítélettel végeztek vele.
Ugyan ki törődik egyáltalán ügyével?
Igen, kitepték az élők földjéből,
és bűneink miatt halállal sújtották.
A gonoszok közt adtak neki sírboltot,
és a gazdagok mellé temették el,
bár nem vitt végbe gonoszságot,
sem álnokság nem volt szájában.”^[44]

Krisztus önként és ártatlanul szenved. Személyes magában foglalja azt a kérdést, amely bizonyos értelemben radikális módon jutott kifejezésre Jób könyvében. Krisztus azonban nemcsak magával viszi ugyanezt a kérdést (s teszi ezt még gyökeresebben, hiszen ő nemcsak ember, mint Jób, hanem Isten egyszülött Fia), hanem hordozza *a kérdésre adható legtökéletesebb választ is*. E válasz szinte magából a kérdésből következik. Krisztus nemcsak tanításával, az Evangéliummal felel a szenvedést s annak értelmét kutató kérdésre, hanem – mindenekelőtt – saját szenvedésével, amely szervesen és elválaszthatatlanul épül be az Örömhír tanításába. E tanításnak végső, szintézisreemtő szava a „kereszt tanítása”, miként egy napon Szent Pál mondja majd:^[45]

A „kereszt tanítása” egyszer s mindenkorra szóló valóságtartalommal tölti meg az ősi próféciaiban megjelenő képet. Krisztus nyilvános tanítói tevékenységének számos helye, szövegrészlete tanúskodik arról, miként fogadja el kezdetől fogva a szenvedést, amely az Atya akarata a világ üdvösségéért. A tanítás csúcspontjának azonban a *Getszemáni kertben mondott imádság* bizonyul. Szavainak – „Atyám, ha lehetséges, kerüljön el ez a kehely, de ne úgy legyen, ahogyan én akarom, hanem ahogyan te”,^[46] s tovább: „Atyám, ha nem kerülhet el ez a kehely anélkül, hogy ki ne igyam, legyen akaratod szerint”^[47] – gazdag mondanivalója van. Annak a szeretetnek igaz voltáról tanúskodnak, amelyet az egyszülött Fiú engedelmisségével ajándékoz az Atyának. Ugyanakkor szenvedéseinek igazságát is tanúsítják. Krisztus Getszemáni kertben mondott imádságának szavai *a szenvedés igazsága révén tanúsítják a szeretet igazságát*. Krisztus szavai tökéletes egyszerűségükkel alapjaiban erősítik meg a szenvedés emberi igazságát: a szenvedés

mindannak a rossznak elviselése, amely előtt összeborzad az ember. Az ember – akárcsak Krisztus a Getszemáni kertben – azt kéri: „kerüljön el”.

Szavai egyszerre tanúskodnak a szenvedés semmihez sem hasonlítható mélységéről és nagyságáról, amelyet csak az az Ember tapasztalhatott, aki maga az egyszülött Fiú. Arról a mélységről és intenzitásról árulkodnak, amelynek megértéséhez a fentebb idézett prófétai szavak segítenek hozzá. Persze nemtökéletes megértésükhöz (hiszen akkor be tudnánk hatolni a szenvedő Alany istenemberi misztériumába), de legalább annak a különbségnek (s egyben hasonlóságnak) felfogásához, amely minden lehető emberi szenvedés és az Istenember szenvedése közt fennáll. A Getszemáni kert az a hely, ahol éppen ez a szenvedés – a benne átélt rossznak a prófétai szavakban kifejeződő teljes valóságával – tárul fel, mintegy végleges módon, Krisztus lelki szemei előtt.

A Getszemániban elhangzottak után azután ott állnak a Golgotán kimondott szavak, amelyek elárulják az átélt kegyetlen szenvedésnek a világtörténelemben egyedülálló mélységét. Amikor Krisztus felkiált: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem”, szavai nemcsak azt az elhagyatottságot fejezik ki, amelyről az Ószövetségben többször is hallunk, különösen a zsoltárokból, s közülük is főként a 22(21). zsoltárban, amelyből az idézett szavak származnak. Azt mondhatjuk: ezek az elhagyatottságot panaszoló szavak Atya és Fiú elválaszthatatlan egységében születnek, mégpedig azért, mert az Atya „az ő vállára rakta mindnyájunk gonoszságát”.^[48] Ennek kapcsán mondhatja Szent Pál: „Ő azt, aki bűnt nem ismert, 'bűnné' tette értünk”.^[49] Krisztus a szörnyű teherrel együtt annak a rossznak teljességét is átérzi, amit a bűn – az Istennek való hátafordítás – foglal magában. Az Atyához való fiúi ragaszkodásának isteni mélységében emberileg kifejezhetetlen mértékben éli át az Atyától eltávolodó, őt elutasító, az Istennel szakító ember szenvedését. De épp e szenvedés útján viszi végbe a megváltás művét s mondhatja el, midőn haldoklik: „Beteljesedett”.^[50]

Hozzátehetjük azt is: betelt az Írás, végleg és ténylegesen valóra váltak a szenvedő Szolgáról szóló ének szavai: „Úgy tetszett az Úrnak, hogy összetöri a szenvedéssel”.^[51] Az emberi szenvedés Krisztus szenvedésében érte el tetőpontját. S ezzel egészen új dimenzióba, új létrendbe lépett át: egybenőtt a szeretettel, azzal a szeretettel, amelyről Nikodémusnak beszélt Krisztus, azzal a szeretettel, amely úgy teremti a jót, hogy még a rosszból is képes megteremteni, épp a szenvedés útján, miként a legfőbb jót, a világ megváltását is Krisztus keresztje hozta meg: belőle nyeri lendületét, újra meg újra. Krisztus keresztje forrássá lett, amelyből az élő víz folyói fakadnak.^[52] Benne kell újra felvetnünk a szenvedés értelmére irányuló kérdést, és mindvégig belőle kell kiolvasnunk a kérdésre küldött választ.

Ötödik rész

RÉSZESEDESÜNK KRISZTUS SZENVEDÉSÉBEN

A szenvedés megváltást nyert

19. Ugyancsak a Jahve Szolgájáról szóló, Izajás könyvében fellelhető ének mutatja meg – itt következő soraival – a kérdés és a válasz irányát:

„Ha odaadja életét engesztelő áldozatul:

látni fogja utódait, hosszúra nyúlik élete

és teljesül általa az Úr akarata.

Majd ha véget ér lelkének gyötrelme,

látni fogja a világosságot és megelegedés tölti el.

Szenvedésével sokakat *megigazultakká tesz* szolgám,

mivel gonoszságaikat magára vállalta.

Ezért osztályrészül sokakat adok neki,

és a hatalmasok lesznek a zsákmánya,

amiért életét halálra adta,

és a gonosztevők közé sorolták,

noha sokak vétkeit hordozta

és közben imádkozott a bűnösökért.”[\[53\]](#)

Krisztus szenvedésével együtt minden emberi szenvedés egyszerre új helyzetbe került. Mintha Jób is előre megérezte volna ezt, midőn így szólt: „Tudom jól, él Megváltóm”.[\[54\]](#) S mintha ehhez az új helyzethez igazította volna saját szenvedését, amelynek teljes jelentése másként – a megváltás nélkül – sohasem világosodott volna meg számunkra. Krisztus keresztjében nemcsak beteljesedett a megváltás a szenvedés által, hanem *maga az emberi szenvedés is megváltást nyert*. Krisztus, anélkül, hogy ő maga bűnt követett volna el, magára vette „a bűn átkának” teljességét. Ennek a rossznak megtapasztalása szabta meg Krisztus szenvedésének semmihez sem fogható mértékét. Ez a szenvedés lett *a megváltás ára*. Erről szól a Jahve Szolgája-ének Izajásnál. S erről vallanak majd az Újszövetség Krisztus vérével szerzett tanúi. Péter apostol első levelének szavai szerint: „Tudjátok, hogy nem veszendő ezüstön vagy aranyon szabadultatok ki az atyáitoktól rátok hagyományozott értéktelen életmódból, hanem Krisztusnak, a hibátlan és

egészen tiszta báránynak a drága vére árán”.^[55] S Pál apostol így ír majd a galatáknak: „fömládozta magát bűneinkért, hogy kiszabadítson minket ennek a világnak a gonoszságából”.^[56] S a korintusiakhoz írt első levélben: „Nagy volt a váltságdíjatok. Dicsőítsétek meg tehát Istent testetekben.”^[57]

Az Újszövetség tanúi – ezekkel s más szavakkal-- a Krisztus szenvedése árán véghezvitt megváltás nagyságáról szólnak. A Megváltó az ember helyett s az emberért szenvedett. Minden egyes ember részesül a megváltásban. S mindenki *meghívást kapott arra is, hogy részt vállaljon a szenvedésből*, amely általa megváltás végbement. Abban a szenvedésben való részesedésre hivatott, amely révén minden emberi szenvedés is megváltást nyert. Krisztus, midőn szenvedése által megváltotta az embert, vele együtt a szenvedést is a megváltás szintjére emelte. Így az emberek a maguk szenvedésével együtt Krisztus megváltó szenvedéséből is részt kaphatnak.

Részesedés Krisztus szenvedésében

20. Az Újszövetség szövegei sok helyütt szóhoz juttatják e felfogást. A korintusiaknak címzett második levelében így ír az Apostol: „Mindenfelől szorongatnak minket, de össze nem zúznak, bizonytalanságban élünk, de kétségbe nem esünk. Üldözést szenvedünk, de elhagyottak nem vagyunk. Földre terítenek bennünket, de el nem pusztulunk. *Testünkben folyton-folyvást viseljük Jézus szenvedését*, hogy egyszer Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön... Tudjuk ugyanis, hogy aki Jézust föltámasztotta, Jézussal minket is feltámaszt.”^[58]

Szent Pál különféle szenvedésekről szól, de főként olyanokról, amilyenekben az első keresztények részesültek „Jézus miatt”. E szenvedések a levél címzettjei számára lehetővé teszik, hogy részt vegyenek Krisztusnak szenvedése és halála által végbevitt megváltói művében. A *kereszt és a halál tanítását pedig a feltámadás tanítása* teszi teljessé. Az ember egészen új világosságra lel a feltámadásban, s ez a fény segítségére van, hogy utat vágjon magának a megaláztatások, kétségek, a reménytelenség és üldöztetés sűrű sötétjében. Ezért írja második korintusi levelében az Apostol: „Amilyen *bőven kijut nekünk Krisztus szenvedéseiből*, olyan bőven lesz részünk Krisztus révén a vigasztalásban is”.^[59] Másutt bátorító szavakkal fordul címzettjeihez: „Az Úr vezérelje szíveteket Isten szeretetére és krisztusi türelemre”.^[60] A római levélben pedig így ír: „Testvérek, Isten irgalmára kérek benneteket: *Adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul*. Ez legyen szellemetek hódolata”.^[61]

A Krisztus szenvedésében való részvétel az Apostol szavaiban mintegy kettős irányulást kap. Ha az ember részt vesz Krisztus szenvedéseiben, ez azért lehetséges, mert Krisztus *megnyitotta szenvedését az ember előtt*, mert megváltó szenvedésével bizonyos értelemben ő maga is részese lett minden ember szenvedésének. Amidőn az ember a hit által felismeri Krisztus megváltó szenvedését, egyúttal saját szenvedéseit is felfedezi benne, s ezek *a hit által új tartalmat és jelentést kapnak számára*.

E felfedezés különösen is erős szavakkal ajándékozza meg Szent Pált a Galata-levélben: „Krisztussal engem is keresztre feszítettek. Élek, de már nem én élek, hanem Krisztus él én bennem. Minthogy azonban most még testben élek, Isten Fiának hitében élek, aki szeretett és feláldozta magát értem”.^[62] A szavak szerzőjének a hit által megadatik, hogy megismerje azt a szeretetet, amely a keresztre felé vezette Krisztust. S ha így, haláláig szenvedve szeretett, szenvedéseivel és halálával *él abban, akit így szeretett* – él az emberben, Pálban. S benne élve – míg Pál, akinek a hitben tudása van róla, egyre nagyobb szeretettel válaszol szeretetére – a keresztre által Krisztus különös mértékben kapcsolódik Pálhoz, az emberhez. Ez az egység ugyanitt, a Galata levélben egyéb, nem kevésbé erős szavakat is kimondat az Apostollal: „Én azonban nem akarok mással dicsekedni, mint Urunk, Jézus Krisztus keresztségével. Általa keresztre szegezték nekem a világot, s engem is a világnak.”^[63]

A szenvedés misztériuma be van ágyazva a húsvét misztériumába

21. Krisztus keresztere oly áthatóan vetíti a megváltás fényét az ember életére s főként szenvedésére, hogy a hit által a feltámadással együtt érkezik el az emberhez. A szenvedés misztériumát körülöleli a húsvéti misztérium. Krisztus szenvedésének tanúi egyben feltámadásának is tanúi. Pál írja: „hogy megismerjem őt és feltámadásának erejét, de a szenvedésben is vállaljam vele a közösséget. Így hozzá hasonulok a halálban, hogy ezáltal eljussak a halálból a feltámadásra is.”^[64] S csakugyan: az Apostol előbb a damaszkuszi úton Krisztus „feltámadásának erejét” tapasztalta meg, s csak azután, a húsvét fényében jutott el a „szenvedésében való részesedésig”, amelyről pl. a Galata-levélben beszél. Pál útja egyértelműen húsvéti út: a Krisztus *keresztségében való részvétel a Feltámadott megtapasztalása útján* következik be, azaz a feltámadásban való különleges részesedés által. Ezért jelenik meg oly gyakran az Apostolnak a szenvedésről szóló szavai között a *dicsőség* motívuma. Krisztus keresztere ennek a dicsőségnek a kezdetét jelenti.

A keresztre és a feltámadás tanúi meg voltak győződve arról, hogy „sok szorongatás közepette kell bejutniuk Isten országába”.^[65] S Pál a tesszalónikaiaknak írva ezt mondja: „Dicsekszünk is veletek... állhatatosságokkal és hitetekkel, amelyet tanúsítottok a sok üldözés és zaklatás közepette. Ezeket elviselitek az Isten igazságos ítéletének előjeleként, hogy majd méltók legyetek az Isten országára, hiszen szenvedtek érte.”^[66] Így tehát a Krisztus szenvedéseiben való részvétel egyúttal az Isten országáért vállalt szenvedés is. Az igaz Isten szemével, az Ő ítélőszéke előtt azok válnak méltóvá az Országra, akik részt vesznek Krisztus szenvedésében. S a maguk szenvedésével bizonyos értelemben visszaadják Krisztus halálának és szenvedésének végtelen árát, amely megváltásunknak is ára lett: ezen az áron szilárdult meg újra Isten országa az emberi történelemben, s lett földi életünk végső távlata. Krisztus szenvedésével vezetett be minket ebbe az országba. S ugyancsak a szenvedés által érlelődnek meg az ország építésére azok az emberek, akik bekapcsolódtak Krisztus megváltói művének misztériumába.

22. Isten országának távlataihoz fűződik annak a dicsőségnek reménye is, amelynek kezdete

Krisztus keresztje. A feltámadásban nyilvánvalóvá lett az a dicsőség – eszkatologikus dicsőség –, amelyet Krisztus keresztjén elhomályosított a végtelen szenvedés. Akik részt vesznek Krisztus szenvedéseiben, saját szenvedéseik által meghívást kaptak arra is, hogy *dicsőségének* részesei legyenek. Pál több helyütt is kifejti ezt. A rómaiaknak így ír: „Krisztusnak vagyunk társörökösei. Előbb azonban szenvednünk kell vele együtt, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk. De ennek az életnek a szenvedései véleményem szerint nem mérhetők az eljövendő dicsőséghez, amely majd megnyilvánul rajtunk.”^[67] A második korintusi levélben pedig ezt olvassuk: „A mostani pillanatnyi könnyű szenvedés ugyanis a mennyei örök dicsőség túláradó mértékét szerzi meg nekünk. Csak ne a láthatóra, hanem a láthatatlanra fordítsuk figyelmünket.”^[68] Szent Péter apostol a következő szavakkal fejezi ki ezt az igazságot első levelében: „Örüljete, hogy részetek lehet Krisztus szenvedéseiben, hogy dicsősége megnyilvánulása napján majd ujjongva örülhessetek”.^[69]

A szenvedés és a dicsőség gondolatának szigorúan evangéliumi ismertetőjegyei vannak. Ezek a keresztre s a feltámadásra történő utalás során válnak világossá. A feltámadás mindenekelőtt a dicsőség kinyilvánulása lett, s ez megfelel Krisztus keresztre való felemeltetésének. Ha tehát a kereszt az emberek szemében azt jelentette, hogy Krisztus minden méltóságától megfosztatott, Isten szemében ugyanez Krisztus felemeltetése volt. Krisztus a kereszten érkezett el küldetése céljához, s valósította meg azt a maga teljességében. Az Atya akaratát teljesítve önmagát is megvalósította. Kinyilvánította *erejét* a gyengeségben és *messiási nagyságát* a megaláztatás közepette. Vajon nem ennek a nagyságnak bizonyítéka minden egyes szó, amelyet a Golgotán, halálküzdélme idején mondott – s főként azok a szavak, amelyek megfeszítőire vonatkoztak: „Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit tesznek”?^[70] Akik részt vesznek Krisztus szenvedéseiben, azok előtt a legmagasabb rendű példa kötelező erejével állnak e szavak. A szenvedés meghívás is, amely arra szólítja az embert, hogy megmutassa erkölcsi nagyságát, *lelki érettségét*. Ennek adták tanúbizonyságát Krisztus vértanúinak és hitvallóinak nemzedékei, amelyek hűségesek maradtak az igéhez: „Ne féljete azoktól, akik a testet megölik, a lelket azonban nem tudják megölni”.^[71]

Krisztus feltámadása kinyilatkoztatta az „eljövendő világ dicsőségét”, s egyidejűleg megerősítette a „kereszt dicsőségét”, azt a dicsőséget, amelyet Krisztus szenvedése magában foglal, s amely sokszor visszatükröződött s visszatükröződik ma is az ember szenvedésében mint lelki nagyságának kifejezője. Erről a dicsőségről nemcsak a hit vértanúi kell, hogy valljanak, hanem sok más ember élete is. Ők, ha nem hisznek is Krisztusban, gyakran az igazságért s az igaz ügyért szenvednek s adják életüket. Az ő szenvedésükben különösen is megerősítést nyer az ember nagy méltósága.

Az erő a gyöngeségben

23. A szenvedés tehát mindig próbatétel – olykor igen kemény próbatétel – amelynek alá van vetve az egész emberiség. Szent Pál leveleinek lapjairól többször megszólít bennünket a *gyöngeség és erő* evangéliumi paradoxona, amelyet az Apostol maga is kitüntetett módon

megtapasztalt, s amelyet vele együtt mindenki átérez, aki részt vesz Krisztus szenvedéseiben. Maga Pál így ír erről második korintusi levelében: „A legszívesebben a gyöngeségeimmel dicsekszem, hogy Krisztus ereje költözzön belém”.^[72] A második Timóteus-levélben ezt olvassuk: „Ezért szenvedtem ezt is, de nem szégyellem; mert tudom, kinek hittem”.^[73] A filippi-levélben pedig egyenesen azt mondja: „Mindent elviselek abban, aki erőt ad”.^[74]

Azok tekintete előtt, akik Krisztus szenvedésének részesei, ott áll a feltámadás húsvéti misztériuma, amelyben Krisztus – első lépésként – az emberi gyöngeség és tehetetlenség végső határáig száll alá: ő maga ugyanis keresztre szögezve hal meg. S mivel e gyöngeségben egyúttal föl is emeltetik, a feltámadás erejével megerősítve, azt jelenti ez, hogy minden emberi szenvedés gyöngeségét átjárhatja Isten hatalmas ereje, amely Krisztus keresztjében nyilvánul meg. Eszerint *szenvedni* annyit jelent, mint kiváltképp *alkalmassá válni a felemeltetésre*, kiváltképp nyitottá lenni Isten üdvözítő erői előtt, amelyeket Krisztusban kínál fel az emberiségnek. Benne Isten megerősítette azt a szándékát, hogy elsősorban a szenvedés – az emberi gyöngeség és kiszolgáltatottság – útján cselekedjék; s hogy épp ebben a gyöngeségben és kiszolgáltatottságban mutassa meg erejét. Ezzel magyarázható az is, amit Szent Péter első levele ajánl:

„Ha pedig (az embernek) mint kereszténynek kell szenvednie, ne szégyellje, hanem dicsőítse meg az Istent ezzel a névvel”.^[75]

„A gyöngeségben megnyilvánuló erőből születni” – a rómaiakhoz írt levelében Pál apostol még bővebben szól erről, ti. hogy az ember a próbatétel és a gyötrelmek közepette *lelkileg megújul*; ezt a sajátos hivatást kapják azok, akik Krisztus szenvedésének részesei: „még szenvedéseinkkel is dicsekszünk, mert tudjuk, hogy a szenvedésből türelem fakad, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből reménység. A remény pedig nem csal meg, mert a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete”.^[76] A szenvedés mintegy magában foglalja az *erényre szólító különleges meghívást*. Az ember feladata ennek az erénynek a gyakorlása. A kitartásról van szó, annak elviseléséről, ami zaklatja, bántja az embert. Az az ember, aki képes erre, felszabadítja a reményt, amely ébren tartja benne azt a meggyőződést, hogy a szenvedés nem lesz úrrá rajta, nem fosztja meg emberi méltóságától, amely szoros kötelékkel kapcsolódik az élet értelmének tudatához. S íme, az értelem Isten szeretet-művével – a Szentlélek legfőbb ajándékával - együtt láthatóvá válik. S ahogyan az ember fokozatosan részt vállal ebből a szeretetből, önmagára talál, még a szenvedés mélységeiben is: megtalálja „lelkét”, amelyet a szenvedés miatt „elveszetteknek” hitt.^[77]

Szenvedés az Egyházért

24. Az Apostol Krisztus szenvedéseinek részese. Tapasztalatai ennél is tovább mennek. A kolosszeiekhez írt levelében olvassuk azokat a szavakat, amelyek mintegy a szenvedéssel kapcsolatos lelki út utolsó szakaszát alkotják. Így ír Szent Pál: „Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegészítem, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, testének, az Egyháznak javára”.^[78]

S egy másik levelében ezt a kérdést intézi címzettjeihez: „Nem tudjátok, hogy testetek Krisztus tagja?”^[79]

A húsvéti misztériumban Krisztus egységre lép az Egyház közösségében élő emberrel. Az Egyház misztériuma abban mutatkozik meg, hogy már a keresztségben, ahol Krisztushoz hasonlónak válunk, s később Áldozatában – azaz, szentségi síkon, az Eucharisztia révén – az Egyház, lelki értelemben, fokozatosan épül Krisztus testévé. Ebben a testben Krisztus egyggyé akar lenni minden emberrel, s kivált azokkal, akik szenvednek. A kolosszeieknek írt levél idézett szavai ennek a közösségnek semmihez sem fogható voltáról tanúskodnak. Tehát aki Krisztussal egyesülve szenved – miként vele egyesülve viseli el „gyötrelmeit” Szent Pál is –, nemcsak hogy Krisztusból meríti az erőt, amiről az előzőekben szóltunk, hanem „ki is egészíti szenvedésével” azt, „ami Krisztus szenvedéséből hiányzik”. Az evangéliumi keretben különös hangsúlyt kap a *szenvedés teremtő jellegét* hangoztató igazság. A világ megváltásának javát Krisztus szenvedése teremtette. Ez a jóság önmagában kimeríthetetlen és végtelen. Az ember nem képes hozzátenni semmit. Ugyanakkor viszont Krisztus testének, az Egyháznak misztériumában valamiképpen minden emberi szenvedés felé kitérte saját megváltó szenvedését. Amilyen mértékben részt vesz az ember Krisztus szenvedéseiben – a világ bármely pontján, a történelem bármely korszakában –, olyan mértékben egészíti ki a maga módján azt a szenvedést, amelynek árán Krisztus megváltotta a világot.

Azt jelentené ez, hogy a Krisztus által véghezvitt megváltás nem teljes? Korántsem. Csak annyit jelent, hogy a megváltás, amely az engesztelő szeretet erejében megvalósul, szüntelenül nyitva áll minden, az emberi szenvedésben kifejeződő szeretet előtt. Ebben a dimenzióban – a szeretet dimenziójában – a már teljes egészében végbement megváltás valamiképpen állandóan megvalósul. Krisztus tökéletes módon vitte végbe a megváltást, de nem zárta le. A megváltó szenvedésben, amely által a világ megváltása is megtörtént, Krisztus kezdettől fogva kitérte önmagát, s szüntelenül kitérja minden emberi szenvedés előtt. Igen, Krisztus megváltó szenvedésének lényegéhez az is hozzátartozik, hogy állandó kiegészülést követel.

Krisztus így, a minden emberi szenvedés iránti nyitottságával vitte végbe, saját szenvedése árán, a világ megváltásának művét. E megváltás tehát – ha Krisztus szenvedésével teljesen végbement is – tovább él és fejlődik az emberi történelemben. Krisztus testében, az Egyházban él és fejlődik, s ebben a dimenzióban – a Krisztussal való egyesülés erejében – minden emberi szenvedés kiegészíti Krisztus szenvedését. Úgy egészíti ki, ahogyan az Egyház Krisztus megváltói művét is kiegészíti. Az Egyház misztériuma – s az Egyház az a test, amely önmagában teljesíti ki Krisztus keresztre feszített és feltámadott testét – egyúttal azt a teret is kijelöli, amelyben az emberi szenvedések kiegészítik Krisztus szenvedését. Csak az Egyháznak – Krisztus időben és térben folyamatosan bontakozó testének – sugarában és dimenziójában gondolkodhatunk és beszélhetünk arról, „ami hiányzik” Krisztus szenvedéseiből. Az Apostol végtére is világosan kiemeli ezt, amikor annak kiegészítéséről beszél, ami „Krisztus szenvedéséből hiányzik, testének, az Egyháznak javára”.

Épp az Egyház – a megváltás végtelen erőforrásaiból merítő s a megváltást az emberiség életében tudatosító Egyház – az a dimenzió, amelyben Krisztus megváltó szenvedését szüntelenül kiegészítheti az emberi szenvedés. Ebben válik érzékelhetővé az Egyház isteni--emberi természete is. S úgy tűnik, a szenvedés valamiképpen részt kap e természet jellemzőiből; ezért különös értéket képvisel az Egyház számára. Olyan értéket, amely előtt az Egyház tisztelettel s a megváltás mély hitével hajol meg. S egyúttal azzal a mély hittel is, amellyel saját magában megragadja Krisztus testének kimondhatatlan misztériumát.

Hatodik rész

A SZENVEDÉS EVANGÉLIUMA

Az üldözöttek szenvedése

25. Krisztus keresztiének és feltámadásának tanúi a szenvedés sajátos evangéliumát közvetítették az Egyháznak és az emberiségnek. Ezt az Evangéliumot maga a Megváltó írta le először saját, szeretetből vállalt szenvedésével, hogy az ember „el ne vesszen, hanem örök élete legyen”.^[80] Személye – tanításának élő igéjével együtt – bőséges forrássá lett mindazok számára, akik – tanítványainak és hitvallóinak első nemzedékében, majd mindazokban, akik a századok során követték őket – részesültek Jézus szenvedéséből.

S legfőképp: éppoly vigasztaló, mint evangéliumi és történeti szemmel helytálló dolog észrevennünk azt, hogy Krisztus közelében – a legelső és szemmel láthatóan kiemelt helyen, azaz mellette – mindig ott áll Szent Anyja, hogy teljes életével tanúságot tegyen a szenvedés e sajátos Evangéliumáról. Benne a számos gyötrő szenvedés oly láncolattá fonódik össze, hogy nemcsak rendíthetetlen hitét bizonyítja, hanem azt is elmondhatjuk róla, hogy legalább annyira hozzá is járult a mindenek megváltásához. Valójában az angyallal folytatott titokzatos beszélgetéstől kezdve átlátta azt az – anyai küldetésében rejlő – „rendeltetést”, hogy egyedi és megismételhetetlen módon kell osztoznia magának a Fiúnak a küldetésében. A feladat megerősítése pedig nagyon hamar elérkezett, akár a Jézus betlehemi születése körüli eseményeket, akár az agg Simeon kifejezett előrejelzését – midőn az éles törőről beszélt, amely átjárja majd Mária lelkét –, akár azokat a szorongásokat és nélkülözéseket tekintjük, amelyek a Heródes kegyetlen határozata által kiváltott Egyiptomba menekülés közben érték.

S még inkább Fia rejtett és nyilvános életének eseményei után – amelyekben kétségkívül páratlan érzékenységgel osztozott – a Kálvárián érte el tetőpontját, emberi szempontból immár nehezen elképzelhető fokon, a Boldogságos Szűz Mária szenvedése, amely, Jézusé mellett, titokzatos és természetfölötti mértékben termékenynek bizonyult az egyetemes üdvösség létrejöttében. Amikor fölment a Kálváriára, amikor ott „állt” a kereszt tövében a szeretett tanítvánnyal együtt, egészen sajátos mértékben részesült Fiának megváltó halálában; miként a szavak is, amelyeket Fia ajkáról befogadhatott, mintegy ünnepélyes megbízást jelentettek arra az egyedülálló Evangéliumra,

amelyet hívó közössége számára hirdetni kellett.

A Boldogságos Szűz Mária, aki jelenlétével tanúja, együtt szenvedésével pedig részese volt Fia szenvedésének, példátlan módon gazdagította a szenvedés Evangéliumát, amelynek nem egy lapját Fiával együtt írta. Előre igazolta a páli ígét, amelyet fejtegetésünk elején idéztünk. Őt illeti a lehető legtöbb jog, hogy elmondhassa: „kiegészíti testében – miként már megtette szívében – azt, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik”.

Krisztus felülmúlhatatlan példájának fényében – amely egyedülálló mértékben tükröződik s válik láthatóvá Anyja életében – a szenvedés Evangéliuma az apostolok tapasztalata révén kimeríthetetlen forrássá válik az Egyház történelmében egymást követő újabb és újabb nemzedékek számára. A szenvedés Evangéliuma nemcsak arról tanúskodik, hogy az Evangéliumban az Örömhír egyik témájaként jelen van a szenvedés is; hanem a szenvedés üdvözítő erejéről és jelentőségéről Krisztus messiási küldetésében s – ennek folytatásaképp – az Egyház küldetésében és hivatásában is.

Krisztus nem kendőzte el hallgatói elől a *szenvedés szükségességét*. Egészen egyértelműen mondotta: „Aki követni akar..., vegye vállára keresztjét minden nap”^[81] – s tanítványai elé olyan erkölcsi követelményeket állított, amelyeknek teljesítése csak azzal a feltétellel lehetséges, ha „megtagadják önmagukat”.^[82] Az Isten országába vezető út „szűk és szoros”. Krisztus ezt állítja szembe a „széles és tágas” úttal, amely a „romlásba visz”.^[83] Krisztus többször szolt arról is, hogy tanítványainak és hitvallóinak *számos üldöztetésben lesz része*. Így is történt. Nemcsak az Egyház életének első századaiban, a római uralom idején igazolódott be, hanem a történelem különböző korszakaiban, a föld különböző tájain is. S beigazolódik korunkban is.

Idézzük ezzel kapcsolatban Krisztus néhány mondatát: „Előbb kezet emelnek rátok és üldözni fognak benneteket. Kiszolgáltatnak a zsinagógáknak és börtönbe vetnek, királyok és helytartók elé hurcolnak a nevemért, azért, *hogy tanúságot tegyetek*. Vessétek hát szívetekbe: Ne törjétek fejeteket, hogyan védekezzetek. Olyan ékesszólást és bölcsességet adok nektek, hogy egyetlen ellenfelet sem tud ellenállni vagy ellentmondani. Kiszolgáltatnak benneteket a szülők, testvérek, rokonok és barátok, s némelyek meghalnak közületek. *Nevemért* mindenki gyűlölni fog benneteket. De nem vész el egy hajszál sem fejetekről. Ha kitartotok, megmentitek lelketeket.”^[84]

A szenvedés Evangéliuma számos helyen szol a „Krisztusért”, a „Krisztus miatt” viselt szenvedésről, vagy magának Jézusnak, vagy apostolainak szavaival. A Mester nem rejt el tanítványai és követői elől az effajta szenvedések lehetőségét; sőt teljes őszinteséggel nyilatkoztatja ki azt. Egyúttal rámutat ama természetfeletti erőkre is, amelyek a „nevéért” viselt üldöztetések és gyötrelmek közepette kísérni fogják őket. Ezek a szenvedések sajátos módon együtt fogják bizonyítani Krisztushoz való hasonlóságukat és vele való egységüket: „Ha gyűlöl majd benneteket a világ, gondoljatok arra, hogy engem előbb gyűlölt, mint titeket...; mert nem vagytok a világból valók, hanem kiválasztottalak benneteket a világból, gyűlöl benneteket a világ...

Nem nagyobb a szolga uránál. Ha tehát engem üldöztek, titeket is üldözni fognak. S ezt mind az én nevemért teszik veletek, mert nem ismerik azt, aki küldött engem.”[85] „Azért mondtam el ezeket nektek, hogy békességet találjatok bennem. A világban üldözést szenvedtek, de bízzatok, mert legyőztem a világot.”[86]

A szenvedés Evangéliumának ez az első fejezete, amely a szenvedésekről, azaz a Krisztusért viselt gyötrelmekről szól, *sajátos felhívást* rejt magában, felhívást *a bátorságra és erőslelkűségre*, amelyet a feltámadás ékesen szóló tanúsága támaszt alá. Feltámadásával Krisztus egyszer s mindenkorra legyőzte a világot. Ám, mivel a feltámadás egybekapcsolódik a gyötrellemmel és a halállal, Krisztus *szenvedésével* győzte le a világot. Így a szenvedés *sajátságos* módon részévé válik a világon aratott győzelemnek, amely a feltámadásban lett nyilvánvalóvá. Krisztus feltámadott testében is megőrzi azokat a sebhelyeket, amelyeket a keresztszögei ütöttek kezén, lábán és oldalán. Feltámadásával megmutatja a *szenvedés győzelmes erejét*, s ennek az erőnek meggyőződését önti mindazok szívébe, akiket apostolaiul választott, s akiket szüntelenül kiválaszt és küld. Pál apostol később így fogalmazott: „Az üldöztetésből mindenkinek kijut, aki buzgón akar élni Krisztus Jézusban”. [87]

A Krisztussal együtt szenvedők

26. S ha a szenvedés Evangéliumának első nagy fejezetét azok írják meg, nemzedékeken át, akik üldözést szenvednek Krisztusért, ennek az Evangéliumnak egy másik nagy fejezete is bontakozóban van a történelemben. Megalkotásában mindazok részt vesznek, akik *együtt szenvednek* Krisztussal, midőn saját, emberi szenvedéseiket az üdvözítő szenvedéssel egyesítik. Bennük teljeseedik be az, amit a szenvedés és a feltámadás első tanúi a Krisztus szenvedésében való részesedésről írtak és mondtak. Bennük válik teljessé a szenvedés Evangéliuma, s ugyanakkor mindenki valamiképp tovább is írja azt; írja és elkiáltja a világ felé, hirdeti saját környezete, kortársai számára.

Századok, nemzedékek tapasztalták, hogy *a szenvedésben sajátos erő lakozik*, sajátos kegyelem, amely belsőleg *Krisztushoz közelíti* az embert. Sok szent ennek az erőnek köszönheti belső megtérését: így Assisi Szent Ferenc, Loyolai Szent Ignác és a többiek. E megtérés gyümölcse nem csupán az, hogy az ember felfedezi a szenvedés üdvözítő értelmét, hanem főként az, hogy a szenvedésben egészen új emberré válik. Mintegy új mércére lel benne saját élete és hivatása számára. E fölfedezés különösen megerősíti azt a lelki nagyságot, amely a testit messze felülmúlja az emberben. Minél orvosolhatatlanabbul beteg, teljes egészében legyöngült a test, minél élet- és cselekvésképtelenebb az ember, annál jobban megmutatkozik *a belső érettség és a lelki nagyság*, amely megrendítő tanúságtétellé válik az egészséges, normális emberek számára.

E belső érettség és lelki nagyság – amellyel az ember szenvedését viseli – bizonyára a különleges megtérés és a megfeszített Megváltó kegyelmével való együttműködés gyümölcse. Ő maga az, aki Vigasztaló Szentlelke, az Igazság Lelke által az emberi szenvedések legmélyén működik. Ő

alakítja át, ha szabad így mondanunk, a lelkiélet anyagát, midőn a szenvedő embernek önmaga mellett kínál helyet. Mint Mester és Lelkivezető, ő oktatja szenvedő testvérét arra a *csodálatos cserére*, amely a megváltás misztériumának szívében valósul meg. A szenvedés önmagában nem egyéb, mint a rossz megtapasztalása. De Krisztus a visszavonhatatlan jó, az örök üdvösség alapjává tette. A kereszten átélt szenvedése révén Krisztus elhatolt a rossz – azaz a bűn és a halál – gyökeréig. Legyőzte a gonosz mesterkedését, a Teremtő elleni szüntelen lázadását. Krisztus fokozatosan feltárja s kibontja szenvedő testvérei előtt Isten országának – a Teremtőhöz visszatért, a bűn alól felszabadult, a szeretet üdvözítő erejében épülő országnak – horizontját. S lassan, ám hatékonyan bevezeti a szenvedő embert ebbe a világba, az Atya országába, mégpedig valamiképpen szenvedése szívében át. A szenvedés ugyanis nem alakulhat át, nem változhatik külső kegyelem hatására. Hanem csakis belülről. S Krisztus önnön üdvözítő szenvedésével ott lakik, semmihez sem foghatóan, minden emberi szenvedés mélyén. S ott Vigasztaló Szentlelke, az Igazság Lelke erejében cselekedhetik.

Mi több: Szent Anyjának szívében át az isteni Megváltó minden szenvedő ember lelkéig el akar hatolni. Mária az, aki elsőként s a legtökéletesebben részesült a megváltásban. A haldokló Krisztus új – *lelki és egyetemes* – *anyasággal* ruházta fel Máriát, mintegy folytatásaképp annak az anyaságnak, amely a Szentlélek működése által Krisztus életét foganta. Minden ember anyjává tette, hogy a hit zarándokútján mindenki egységben maradjon vele s anyjával, egészen a keresztségig. S hogy a keresztség erejében minden meggyógyított szenvedés az emberi gyöngeségből Isten hatalmas erejévé váljék.

Ez a belső folyamat azonban nem minden esetben játszódik le egyforma módon. Gyakran igen nehezen indul be s alakul ki. Sokszor már maga a kiindulópont is eltérő: más és más a készség, amelyet az emberek a szenvedésben tanúsítanak. Ugyanakkor feltételezhetjük, hogy csaknem mindenki *jellegetesen emberi tiltakozással és a saját „miért”-jével* reagál a szenvedésre. Mindenki megkérdi magától a szenvedés értelmét, s a maga emberi szintjén választ is keres a kérdésre. S persze Istennek és Krisztusnak is gyakorta felteszi a kérdést. S lehetetlen, hogy észre ne vegye: az, akihez a kérdést intézi, maga is szenved, s a keresztről, *saját szenvedésének középpontjából kíván feleletet adni*. Ám olykor időre, sőt hosszú időre van szükség ahhoz, hogy e válasz lassan, bensőleg felfoghatóvá váljék. Krisztus ugyanis nem közvetlenül s nem elvontan felel a szenvedés értelmét feszegető kérdésre. Az ember olyan mértékben hallja meg az üdvöt hozó választ, amilyen mértékben maga is részt vállal Krisztus szenvedéseiből.

A felelet, amely e részesedéssel érkezik meg, azaz a Mesterrel való belső találkozás útján, sokkalta több, mint a szenvedés értelmét kutató kérdésre adott absztrakt válasz. Igen, Krisztus válasza elsősorban meghívás. Hivatás. Krisztus nem elvont magyarázattal szolgál a szenvedés okát illetően. Mindenekelőtt így szól: „Kövess engem. Jöjj és szenvedésseddel végy részt a világ üdvösségének művében, amely az én szenvedésemmel teljesebbé válik”. A szenvedés értelme akkor nyílik meg az ember előtt, ha *felveszi keresztségét* és lélekben egyesül Krisztus keresztségével. Az ember nem emberi szinten, hanem Krisztus szenvedésének szintjén fedezi fel az értelmet.

Ugyanakkor pedig a szenvedés üdvözítő értelme Krisztus szintjéről *alászáll az ember szintjére*, s az ő személyhez szóló válaszává lesz. S az ember akkor megtalálja szenvedésében a belső békét, mi több: a lelki örömet.

A szenvedők erő forrásai

27. Erről az örömről beszél az Apostol a kolosszeieknek írt levelében: „Örömmel szenvedek értetek”. [88] A szenvedés hiábavalóságának érzetén aratott győzelem örömforrássá válik, noha ez az érzés olykor igen erősen jelentkezik az emberi szenvedésben. S nemcsak belülről emésztí az embert, hanem mások számára is teherré teszi. Az ember úgy érzi: arra ítéltetett, hogy segítséget, támogatást fogadjon el a többiektől, s ugyanakkor önmaga előtt feleslegesnek érzi magát. A Krisztussal egyesült üdvözítő szenvedés értelmének felismerése átalakítja ezt a nyomasztó érzést. A Krisztus szenvedésében való részesedés hite azt a belső bizonyosságot hordozza, hogy a szenvedő ember kiegészíti, „ami Krisztus szenvedéseiből hiányzik”; s hogy ő is – *akárcsak Krisztus – testvéreinek üdvösségét szolgálja vele* a megváltás művének lelki dimenziójában. Tehát nem egyszerűen hasznos a többiek számára, hanem pótolhatatlan szolgálatot tesz. A Megváltó keresztjéből szüntelenül növekvő Krisztustestben épp a Krisztus áldozatának szellemével áthatott szenvedés a világ üdvéhez szükséges javak semmivel sem helyettesíthető szerzője és közvetítője. Elsősorban ez készít utat az emberi lelket átalakító kegyelem számára, ez jeleníti meg az emberiség történelmében a megváltás erejét. A jó és a rossz szellemi erőinek „kozmosz” harcában – amelyet az efezusi levél említ [89] – a Krisztus megváltó szenvedésével egyesült emberi szenvedések különleges módon *támogatják a jó erőit*, s utat nyitnak az üdvösségszerző erők győzelme előtt.

Az Egyház ezért a szenvedő Krisztus testvéreiben az ő természetfeletti erejének sokféle közvetítő alanyát látja. Hányszor folyamodnak hozzájuk az Egyház pásztorai, náluk keresve segítséget és támaszt! A szenvedés Evangéliuma folyamatosan íródik, s mindenkor e különös paradoxon szavaival szól hozzánk: az isteni erőforrások épp az emberi gyöngeség közepette fakadnak. Akik részt vállalnak Krisztus szenvedéséből, saját szenvedéseikben a világ megváltásának végtelen kincséből őriznek egy nekik szánt darabkát, s e kincset másokkal is megoszthatják. Minél jobban fenyegeti az embert a bűn, minél inkább átszövik mai világunkat a bűn szálai, annál sokatmondóbbá válik az emberi szenvedés. S annál inkább szükségét érzi az Egyház, hogy a világ üdvösségére fordítsa a szenvedés értékét.

Hetedik rész

AZ IRGALMAS SZAMARITÁNUS

A felebarát szenvedése

28. A szenvedés Evangéliumához szervesen hozzátartozik az irgalmas szamaritánus

példabeszéde. Krisztus ezzel a parabolával kívánt megfelelni a kérdésre: „Ki az én felebarátom?” [90] Tudniillik a három járókelő közül, akik a Jeruzsálemből Jerikóba vezető úton haladtak, ahol félholtan hevert a földön egy rablóktól megsebzett és kifosztott ember, épp a szamaritánus bizonyította, hogy *valóban* „felebarátja” a szerencsétlennek. „Felebarátja” – azt is jelenti ez, hogy teljesítette a felebaráti szeretet parancsát. Az egyik járókelő pap, a másik levita volt. Mindkettő „látta és továbbment”. A szamaritánus ezzel szemben „meglátta és megégett rajta a szíve. Odament hozzá, bekötözte sebeit”, majd „elvitte egy fogadóba és ápolta”. [91] S amikor továbbindult, annak rendje és módja szerint a fogadósra bízta a szenvedő ember gondozását, vállalva az ezzel járó költségeket.

Az irgalmas szamaritánus példabeszéde hozzátartozik a szenvedés Evangéliumához. Rámutat ugyanis arra, milyennek kell lennie szenvedő embertársunkkal való kapcsolatunknak. Megengedhetetlen, hogy közömbösen „tovább menjünk”. „Meg kell állnunk” mellette. *Minden ember, aki megáll egy másik ember szenvedése mellett* – bárki legyen is az –, irgalmas szamaritánus. Ez a megállás nem kíváncsiságból történik. Rendelkezésre kell állnunk. Mintegy a szív belső tettekkészségéből fakadóan meg kell nyílnunk, s ennek érzelmileg is ki kell fejeződnie. Irgalmas szamaritánus minden ember, *aki érzékeny* mások szenvedésére: az az ember, akinek „megesik a szíve” mások szerencsétlenségén. Ha Krisztus, aki ismeri az emberi bensőt, hangsúlyozottan említi ezt a megindultságot, akkor fontosnak kell tekintenünk a másik ember szenvedése szempontjából. Ápolnunk kell tehát magunkban a szív érzékenységet, amely a másik iránti együttérzésünkről tanúskodik. Olykor ez az együttérzés marad a szenvedő ember iránti szeretetünk, a vele való közösségünk egyetlen vagy legfőbb kifejezője.

Krisztus példabeszédének irgalmas szamaritánusa persze nem pusztán megindultságból vagy együttérzésből áll meg. Mindez ösztönzéssé válik számára, olyan tettekre, amelyek célja, hogy segítséget nyújtson a megsebzett embernek. Irgalmas szamaritánus végül is az, aki segítséget nyújt a szenvedésben, bármilyen természetű is az. S lehetőleg hatékony segítséget. Teljes szívvel jelen van, de az anyagi eszközökkel sem takarékoskodik. Azt mondhatjuk: önmagát adja, saját „énjét”, s ezt az „ént” kinyitja a másik ember felé. Az egész keresztény antropológia sarkalatos pontját érintjük ezzel. Az ember „teljesen csak akkor találhat önmagára, ha őszinte ajándékkul adja önmagát”. [92] Irgalmas szamaritánus az az ember, *aki így képes átadni önmagát.*

Törődés a szenvedőkkel

29. Az evangéliumi példabeszéd nyomán azt mondhatnánk, hogy a szenvedés sokféle formában van jelen emberi világunkban, s azért van jelen, hogy felszítsa az emberben a szeretetet, azaz saját „énünk” érdekektől mentes átadását a másik emberért, a szenvedőkért. Az emberi szenvedés világa, ha szabad így mondanunk, szakadatlanul egy másik világ – az emberi szeretet világa – után kiált. S az önzetlen szeretet, amely az ember szívében és cselekedeteiben megterem, bizonyos értelemben a szenvedésnek köszönhető. Az alapvető emberi szolidaritás, s még inkább: az embertárs szeretete nem engedi, hogy a „felebarát” közömbösen elmenjen

mások szenvedése mellett. „Meg kell állnia”, meg kell indulnia, miként az evangéliumi példabeszéd samaritanusa tette. A példabeszéd önmagában mélyen keresztényi, de legalább olyan egyetemesen emberi igazságot fejez ki. Nem ok nélkül hívják a hétköznapi nyelven samaritanus cselekedetnek mindazt, ami a szenvedő emberek, a segítségre szorulóknak javára történik.

E tevékenység a századok során szervezett, intézményes formákat is öltött, s a vele hivatásszerűen foglalkozók számára munkaterületet alkot. Vajon az orvos, az ápolónő s mások foglalkozása nem az „irgalmas samaritanust” idézi-e? Felismerhető evangéliumi tartalmak miatt úgy gondoljuk, esetükben inkább hivatásról, mintsem egyszerűen szakmáról van szó. S azok az intézmények, amelyek évszázadokat átívelve „samaritanusi” szolgálatot végeztek, korunkban még fejlettebbek és szerteágazóbbak. E tény minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy az ember egyre nagyobb figyelemmel és körültekintéssel áll meg szenvedő felebarátja mellett, s igyekszik annak szenvedését mind pontosabban megérteni és megelőzni. Szaktudása és képességei is megnövekedtek e téren. Ha mindezt szem előtt tartjuk, elmondhatjuk, hogy a samaritanusról szóló evangéliumi példabeszéd az erkölcsi kultúra s az egyetemes emberi civilizáció egyik lényegi meghatározója lett. S ha mindazokra az emberekre gondolunk, akik tudományukkal és képességeikkel sokrétűen szolgálják szenvedő embertársaikat, nem mulaszthatjuk el, hogy az elismerés és a hála szavaival forduljunk feléjük.

E szavak mindazokhoz szólnak, akik önzetlenül végzik szolgálatukat szenvedő embertársaik javára, önként kötelezik el magukat az irgalmas samaritanus módjára történő segítségnyújtásra, s erre fordítják hivatalos munkájuk mellett megmaradó minden idejüket és erejüket. Ezt az irgalmas samaritanusként kifejtett spontán vagy karitatív tevékenységet hívhatjuk társadalmi munkának, de nevezhetjük apostolkodásnak is, amikor őszinte evangéliumi megfontolásból vállalják, különösen ha az Egyház vagy más keresztény közösség kötelékében történik. Az irgalmas samaritanusként végzett önkéntes tevékenység megfelelő *környezetben* vagy e célra létrehozott *szervezetekben* valósul meg. Az ilyen formában végzett működésnek nagy fontossága van, kivált ha jelentősebb együttműködést vagy technikai eszközök használatát igényli. Nem kevésbé értékes az egyes emberek tevékenysége sem, főként azok részéről, akik szívesebben foglalkoznak olyan emberi szenvedésekkel, amelyek esetében csak nagyon személyes módon lehet segíteni. Végül a *családi* segítségnyújtás jelentheti mind a felebaráti szeretet cselekedeteit a családtagok irányában, mind a családok kölcsönös egymást-segítését.

Nehéz felsorolni a „samaritanusi” tevékenység minden típusát, teljes terjedelmét az Egyházban és a társadalomban. Fel kell ismernünk, hogy nagyon sokféle lehet, s ki kell fejeznünk örömmel, mivel ezeknek köszönhető, hogy az *alapvető erkölcsi értékek* – az emberi szolidaritás és a keresztény felebaráti szeretet – társadalmi élet és az emberi kapcsolatok keretében szolgálhatnak. S a „samaritanusként” végzett munka karakterén művelői a gyűlölet, az erőszak, a kegyetlenség, az ember megvetése vagy egyszerűen az „érzéketlenség”, azaz az embertárs és szenvedései iránt megnyilvánuló közöny ellen küzdenek.

Rendkívül fontos, hogy a *nevelés* kiterjedjen az *ezzel kapcsolatos viselkedésformákra* is. A család, az iskola és más, neveléssel foglalkozó intézmények már a pusztán emberiesség okán is kitartóan kell, hogy dolgozzanak az embertárs és szenvedése iránti érzékenység felébresztésén és kimunkálásán. Ennek az érzékenységnak vált jelképévé az Evangéliumban szereplő szamaritánus. Magától értetődő, hogy az Egyháznak ugyanezt kell tennie, s – amennyire csak lehetséges – át kell, hogy hassák azok az indítékok, amelyeket Krisztus a példabeszédben s az Evangélium egészében megismertetett vele. Az irgalmas szamaritánus példabeszédének – akárcsak az egész Evangéliumnak – a mondanivalója elsősorban ez: az embernek éreznie kell, *személyre szóló meghívást* kapottarra, hogy a szenvedésben tanúságot tegyen a szeretetről. Az intézmények igen fontosak, sőt nélkülözhetetlenek. Ugyanakkor önmagában egy intézmény sem pótolhatja az emberi szívet, az emberi együttérzést, az emberi szeretetet, az emberi kezdeményezést, ha a másik ember szenvedésével kell szembenéznünk. Vonatkozik ez a fizikai szenvedésekre, de még inkább érvényes akkor, amikor a sokféle erkölcsi szenvedésről van szó, s mindenekelőtt akkor, amikor a lélek szenved.

A szenvedés és a segítségnyújtás jótette

30. Az irgalmas szamaritánus példabeszéde, amely – mint mondtuk – hozzátartozik a szenvedés Evangéliumához, vele együtt járja az Egyház és a kereszténység, az ember és az emberiség történelmének útját. Arról tanúskodik, hogy a szenvedés értelmének krisztusi kinyilatkoztatása *semmiképp sem tekinthető valamiféle passzív magatartásnak*. Ellenkezőleg: az Evangélium tagadja a szenvedéssel szembeni passzivitást. Maga Krisztus különösen tevékeny e téren. Így valósítja meg küldetésének messiási programját. A próféta szavával: „Az Úr lelke van rajtam, mert fölkent engem, elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, s hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak a látást, hogy felszabadítsam az elnyomottakat, és hirdessem: elérkezett az Úr kegyelmének esztendeje”.^[93] Krisztus túláradó bőséggel teljesíti *messiási küldetését*. Körüljár és „jót tesz”.^[94] S jótettei közül azok a legkiemelkedőbbek, amelyek az emberiszennvedést enyhítik. Az irgalmas szamaritánus példabeszéde mélységes harmóniában van Krisztus magatartásával.

E példabeszéd végül is – lényegi tartalmánál fogva – azok közt a megrendítő igék közt kap helyet, amelyek az utolsó ítéletről szólnak. Máté evangéliumának feljegyzése szerint: „Gyertek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot! Éhes voltam és adtatok ennem. Szomjas voltam és adtatok innom. Idegen voltam és befogadtatok. Nem volt ruhám és felruháztatok. Beteg voltam és meglátogattatok. Börtönben voltam és fölkerestetek.”^[95] Az igazaknak, akik megkérdik, mikor tették ezt épp vele, azt feleli az Emberfia: „Bizony mondom nektek, amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek”.^[96] S ellenkező ítélet terheli azokat, akik másként cselekedtek: „Amit a legkisebbek valamelyikével nem tettetek, velem nem tettétek”.^[97]

Bizonyára folytatni lehetne azoknak a szenvedéseknek felsorolását, amelyekkel az emberi

érzékenység, együttérzés, segítség találkozott – vagy nem találkozott. Krisztus utolsó ítéletre vonatkozó kijelentéseinek első és második része egyértelműen mutat rá, milyen fontos – minden ember örök életének távlatában – az embertárs szenvedése mellett „megállni, együttérezni vele”, s végül segítséget nyújtani, miként az irgalmas szamaritánus tette. Krisztus messiási programjában, amely egyúttal *Isten országának* programja is, a szenvedés azért van jelen a világban, hogy felszítssa a szeretetet, megteremje az embertársi szeretet műveit, a „szeretet civilizációjává” alakítsa át az egész emberi civilizációt. Ebben a szeretetben gyökeresen megvalósul s végleges dimenzióját ölti fel a szenvedés üdvözítő értelme. Krisztus szavai az utolsó ítéletről mindezt az Evangélium teljes egyszerűségével és tisztánlátásával értetik meg.

A szeretetről, a szeretet cselekedeteiről szóló szavak – amely cselekedetek szoros kapcsolatban állnak az emberi szenvedéssel – még egyszer lehetővé teszik, hogy minden emberi szenvedés mélyén *magának Krisztusnak megváltó szenvedésére* ismerjünk. Krisztus ezt mondta: „velem tettétek”. Mindenkiiben ő tapasztalja meg a szeretetet. Neki nyújtunk segítséget, amikor megkülönböztetés nélkül segítséget nyújtunk minden szenvedőnek. Ő van jelen a szenvedőben, mivel üdvözítő szenvedése egyszer s mindenkorra feltárult minden emberi szenvedés előtt. S minden szenvedő egyszer s mindenkorra meghívást kapott, hogy „Krisztus szenvedéseinek” részese legyen.[98] Miként mindenkihez szól a hívás: „Egészítsétek ki saját szenvedéstekekkel azt, „ami Krisztus szenvedéséből még hiányzik”. [99] Ugyanakkor Krisztus arra tanította az embert, hogy *tegyen jót szenvedése által s tegyen jót azzal, aki szenved*. E kettős megközelítéssel a szenvedés értelmének legmélyét tárta fel.

Nyolcadik rész

BEFEJEZÉS

A szenvedés természetfeletti érték

31. Ez a szenvedés valóban természetfeletti s egyúttal emberi értelme. *Természetfeletti*, mivel a világ megváltásának isteni misztériumában gyökerezik, de legalább oly mélyen *emberi* is, mivel benne talál önmagára, emberségére, méltóságára az ember.

A szenvedés kétségkívül hozzátartozik az ember misztériumához. Talán nem burkolja akkora titok, mint magát az embert: ez utóbbi misztérium különösen is áthatolhatatlan. A II. Vatikáni Zsinat így fejezte ki ezt az igazságot: „Az ember misztériuma csak a megtestesült Ige misztériumában világosodik meg igazán... *Krisztus*, az új Ádám, az Atya misztériumának és szeretetének kinyilatkoztatásával *megmutatja az embernek magát az embert*, és feltárja előtte nagyszerű hivatását”. [100] Ha e szavak vonatkoznak mindarra, ami az ember misztériumához tartozik, bizonyára különleges mértékben állnak az *emberi szenvedésre*. Épp ezen a ponton a *legnélkülözhetetlenebb*, hogy „az embernek megmutatkozzék maga az ember, és feltáruljon előtte nagyszerű hivatása”. Az is megtörténik – a tapasztalat bizonyítja –, hogy ez a lelepleződés

rendkívül *drámai* módon megy végbe. Ha azonban teljes egészében megtörténik s fénné válik az ember életében, akkor e tapasztalat felettébb *boldogító*: „Krisztus által és Krisztusban derül világosság a szenvedés és a halál rejtélyére”.^[101]

Lezárjuk a szenvedésről szóló gondolataink sorát. Abban az évben vagyunk, amelyben az Egyház rendkívüli jubileumot ünnepel: a megváltás évfordulóját.

A világ megváltásának misztériuma csodálatos módon *a szenvedésben gyökerezik*. A szenvedés pedig benne találja meg legfőbb, legbiztosabb értelmét.

A megváltás évét különleges egységben szeretnénk átélni mindazokkal, akik szenvednek. Illő ezért, hogy a Kálvária keresztje alatt egybegyűljék minden Krisztusban hívő szenvedő ember; s főként azok, akik a belé vetett, a Megfeszítettbe és Feltámadottba vetett hitük miatt szenvednek – hogy szenvedéseik áldozati adománya siettesse annak az imádságnak teljesülését, amelyet maga a Megváltó mondott mindenek egységéért.^[102] S ugyanitt találkozik minden jóakarató ember is, mivel a keresztén az „ember Megváltójával”, a „fájdalmak Férfiával” találkozhatik, aki magára vette minden idők emberének fizikai és erkölcsi szenvedését. Találkoznak, hogy *a szeretetben* rátaláljanak fájdalmuk üdvözítő értelmére s minden kérdésük hiteles válaszára.

Máriával, Krisztus Anyjával *együtt*, aki *a kereszt tövében állt*,^[103] mi is megállunk a ma emberének minden keresztje mellett.

Segítségül hívunk *minden szentet*, akik a századok során különleges mértékben vállaltak részt Krisztus szenvedéseiből. Támogatásukat kérjük.

S töletek mindnyájatoktól, *akik szenvedtek*, kérjük támogatástokat. Igen, töletek, gyöngéktől kérjük: *legyetek erőforrássá* az Egyház és az emberiség számára. A jó és a rossz erőinek szörnyű harcában, amelynek látványa jelen világunkban élénk tárul, arasson győzelmet a ti szenvedésetek, Krisztus keresztjével egységben.

Testvéreim, mindnyájatoknak apostoli áldásomat küldöm.

Kelt Rómában, Szent Péternél, a Lourdes-i Szűzanya ünnepén, 1984. február 11-én, pápaságom hatodik évében.

II. János Pál pápa

[1] Kol 1,24

[2] Uo.

[3] Róm 8,22

[4] Vö. 14; 18; 21: AAS 71 (1979) 284 sk; 304; 320; 323

[5] Amint azt Ezekiás átélte (vö. Iz 38,1-3)

[6] Amint Hágár tartott tőle (vö. Ter 15-16), amint Jákob képzelte (vö. Ter 37,33-35), amint Dávidnak meg kellett tapasztalnia (vö. 2 Sám 19,1)

[7] Amint Hanna, Tobit felesége tartott tőle (vö. Tób 10,1-7); vö. még Jer 6,26; Am 8,10; Zak 12,10

[8] Ezt a próbát kellett kiállnia Ábrámnak (vö. Ter 15,2), Ráhelnek (vö. Ter 30,1) vagy Hannának, Sámuel anyjának (vö. 1 Sám 1,6-10)

[9] Így a Babilonba száműzött panasza (vö. Zsolt 137)

[10] Mint pl. a zsoltáros (vö. Zsolt 22,17-21) vagy Jeremiás (vö. Jer 18,18) el kellett, hogy viselje.

[11] Ez Jób (vö. Jób 19,18; 30,1.9), némelyik zsoltáros (vö. Zsolt 22,7-9; 42,11; 46,16-17), Jeremiás (vö. Jer 20,7) és Jahve szenvedő Szolgája (vö. Iz 53,3) számára szenvedést jelentett.

[12] További szenvedés volt ez némelyik zsoltáros (Zsolt 22,2-3; 31,13; 38,12; 88,9.19), Jeremiás (vö. Jer 20,7) és Jahve szenvedő szolgája számára (vö. Iz 53,3).

[13] Így a zsoltárosnál (vö. Zsolt 51,5), Jahve Szolgája szenvedésének tanúinál (vö. Iz 53,3-6), Zakariás prófétánál (vö. Zak 12,10).

[14] Ezt nagyon erősen megtapasztalta a zsoltáros (vö. Zsolt 73,3-14) és a Prédikátor (Préd 4,1-3).

[15] Szenedett tőle Jób (vö. Jób 19,19), néhány zsoltáros (vö. Zsolt 41,10; 55,13-15), Jeremiás (vö. Jer 20,10) és elmélkedett róla Jézus, Sirák fia (vö. Sir 37,1-6).

[16] Jeremiás Siralmainak számos helyén kívül vö. a zsoltáros siralmaival (vö. Zsolt 44,10-17; 77,3-11; 79,11; 89,51) vagy a próféták siralmaival (vö. Iz 22,4; Jer 4,8; 13,17; 14,17-18; Ez 9,8; 21,11-12) és vö. Azarjás imájával (Dán 3,31-40) és Dánielével (vö. Dán 9,16-19).

[17] Pl. Iz 38,13; Jer 23,9; Zsolt 31,10-11; 42,10-11

[18] Pl. Zsolt 73,21; Jób 16,13; Siral 3,13

[19] Pl. Siral 2,11

[20] Pl. Iz 16,11; Jer 4,19; Jób 30,27; Siral 1,20

[21] P1.1 Sám 1,8; Jer 4,19; 8,18; Siral 1,20-22; Zsolt 38,9.11

[22] Ezzel kapcsolatban emlékeztetnünk kell arra, hogy a héber r" gyök a maga általánosságában a rosszat jelöli, szemben a jóval (tob) s nem tesz különbséget fizikai, pszichikai és etikai értelem közt. Főnévi alakban - ra' és ra'a - található megkülönböztetés nélkül jelöli a rosszat ön-magában, a rossz tettet és annak véghezvivőjét. Az igei alakok között az egyszerű qal alakon túl, amely a „rossznak lenni” különféle jelentéseit hordozza, megtalálható a visszaható-szenvedő forma (niph'al) - „elszenvedni a rosszat” - és a kauzatív forma (hiphil) - „rosszat tenni valaki-vel”. Mivel a görög „pászkhó = szenvedek” alak igazi megfelelője a héberben nincs meg, ez az ige is ritkán jelenik meg a Septuaginta-változatban.

[23] Dn 3,27 sk; vö. Zsolt 19,10; 36,7; 48,12; 51,6; 99,4; 119,75; Mal 3,16-21; Mt 20,16; Mk 17,34; Jn 5,30; Róm 2,2

[24] Jób 4,8

- [25] Jób 1,9-11
- [26] Makk 6,12
- [27] Jn 3,16
- [28] Jób 19,25-26
- [29] Jn 1,29
- [30] Ter 3,19
- [31] Jn 3,16
- [32] ApCsel 10,38
- [33] Vö. Mt 5,3-11
- [34] Vö. Lk 6,21
- [35] Mk 10,33-34
- [36] Vö. Mt 16,23
- [37] Mt 26,52.54
- [38] Jn 18,11
- [39] Jn 3,16
- [40] Gal 2, 20
- [41] Iz 53,2-6
- [42] Jn 1,29
- [43] Iz 53,7-9
- [44] Vö. 1Kor 1,18
- [45] Mt 26,39
- [46] Mt 26,42
- [47] Zsolt 22,2
- [48] Iz 53,6
- [49] 2Kor 5,21
- [50] Jn 19,30
- [51] Iz 53,10
- [52] Vö. Jób 7,37-38
- [53] Iz 53,10-12
- [54] Jób 19,25
- [55] 1Pét 1,18-19
- [56] Gal 1,4
- [57] 1Kor 6,20
- [58] 2Kor 4-8.11.14
- [59] 2Kor 1,5
- [60] 2Tessz 3,5
- [61] Róm 12,1
- [62] Gal 2,19-20
- [63] Gal 6,14
- [64] Fil 3,10.11
- [65] ApCsel 14,22

- [66] 2Tessz 1,4-5
- [67] Róm 8,17-18
- [68] 2Kor 4,17-18
- [69] IPét 4,13
- [70] Lk 23, 34
- [71] Mt 10,28
- [72] 2Kor 12,9
- [73] 2Tim 1,12
- [74] Fil 4,13
- [75] 1Pét 4,16
- [76] Róm 5,3-5
- [77] Vö. Mk 8,35; Lk 9,24; Jn 12,25
- [78] Kol 1,24
- [79] 1Kor 6,15
- [80] Jn 3,16
- [81] Lk 9,23
- [82] Vö. Lk 9,23
- [83] Vö. Mt 7,13-14
- [84] Lk 21,12-19
- [85] Jn 15,18-21
- [86] Jn 16,33
- [87] 2 Tim 3,12
- [88] Kol 1,24
- [89] Vö. Ef 6,12
- [90] Lk 10,29
- [91] Lk 10,33-34
- [92] II. Vatikáni Zsinat, Lelkipásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról - „Gaudium et spes”, 24.
- [93] Lk 4,18-19; vö. Iz 61,1-2
- [94] ApCsel 10,38
- [95] Mt 25,34-36
- [96] Mt 25,40
- [97] Mt 25,45
- [98] 1Pét 4,13
- [99] Kol 1,24
- [100] II. Vatikáni Zsinat, Lelkipásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról, - „Gaudium et spes”, 22.
- [101] Uo.
- [102] Vö. Jn 17,11.21-22
- [103] Vö. In 19,25

© Copyright 1984 - Libreria Editrice Vaticana

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana